

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег
и средњег стручног образовања и васпитања
у делу општеобразовних предмета

за предмет

ГЕОГРАФИЈА

Република Србија

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

**ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГЊУЋА
ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ДЕЛУ
ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА**

ЗА ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЈА

Приручник за наставнике

Београд, 2015

**ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ
И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
У ДЕЛУ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА**

Издавач:

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

За издавача:

Др Драган Банићевић, директор

Уредница:

Јелена Најдановић Томић, руководилац Центра за стандарде

Одговорна уредница:

Мр Гордана Чапрић, заменик директора

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета развијани су у периоду од 2010. до 2013. године у оквиру пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја *Подршка осигурању квалитета система завршних испита на националном нивоу у основном и средњем образовању* (ИПА 08) који је финансиран из средстава Европске уније и буџета Републике Србије. Овај приручник је настао у оквиру истог пројекта.

ISBN 978-86-86715-59-3

САДРЖАЈ

1. Општи стандарди постигнућа	5
1.1. Опште и међупредметне компетенције за крај средњег образовања	7
2. Географија у општем средњем образовању.....	17
3. Образовни стандарди за предмет географија	19
3.1. Веза образовних стандарда и курикулума	22
3.2. Примери задатака који илуструју дефинисане образовне стандарде.....	22
3.3. Примена образовних стандарда у наставном процесу – планирању и реализацији наставе и вредновању исхода учења.....	39
3.4. Коришћена литература	43
3.5. Препоручена литература за наставнике	47
3.6. Сајтови који се могу користити у настави географије	49
4. Образовни стандарди за крај основног образовања и васпитања.....	51
Специфичне предметне компетенције	52
5. Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег образовања и васпитања и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета	57
Примена географских вештина за организовање активности у простору и времену	58
Коришћење географских знања за активно и одговорно учешће у животу заједнице	58

1. ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

О појму образовних стандарда

У нашем образовном систему је, према одредбама Закона о основама система образовања и васпитања (2009), предвиђено дефинисање неколико група стандарда, међу којима су и стандарди постигнућа ученика, односно полазника. Пошто су већ у примени општи стандарди постигнућа за крај првог и другог циклуса основног образовања и крај првог и трећег циклуса основног образовања одраслих, усвајањем стандарда који се односе на средње образовање заокружен је процес стандардизације знања, вештина и компетенција које ученици треба да развију у доуниверзитетском образовању.

Процес израде стандарда

Стандарде су развијале посебне радне групе. Чланови радних група су одабрани тако да укључују наставнике, универзитетске професоре за одређене предмете, педагоге, психологе и професионалце из Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Завода за унапређивање образовања и васпитања. Приликом израде стандарда радне групе и Завод су имали подршку стручњака из Пројекта „Подршка осигурању квалитета система завршних испита на националном нивоу у основном и средњем образовању“.

Стандарди за опште средње образовање засновани су на компетенцијама које треба да омогуће ученицима да успешно одговоре на различите животне изазове у разним животним ситуацијама (образовним, друштвеним, културним, интерперсоналним, практичним, итд). Да би били компетентни да одговоре успешно на такве изазове, ученици треба да стекну и користе различите видове знања, вештина и ставова, тј. треба да развију **компетиције засноване на знању**. Стандарди стога треба да опишу шта ученици знају и могу да ураде на различитим нивоима развоја компетенција, тј. према стандардима се мери ниво одређене компетенције који је постигнут на крају средњег образовања.

Три стандарда (нивоа постигнућа) дефинисана су за сваку компетенцију – *основни, средњи и најредни*. Сваки стандард (ниво) дефинише знање, вештине и ставове које ученици треба да поседују, као и с којим изазовима могу да се носе како би испунили тај стандард (ниво). Три стандарда (нивоа) су кумулативна и уграђена један у други тако да ученици на напредном нивоу испуњавају захтеве сва три нивоа.

Основни ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би активно и продуктивно учествовао у различитим областима живота (друштвеном, привредном, образовном, породичном, личном, итд).

Средњи ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао успешно да настави са факултетским образовањем у различитим областима.

Најредни ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао успешно да настави са факултетским образовањем у области за коју те компетенције представљају нарочито важан услов.

Оквир 1. Кључни термини – структура стандарда

Стандарди компетенција описно дефинишу на које посебне изазове постепене сложености ученици могу да одговоре на одређеном нивоу компетенције (основне, средње и напредне).

Опште и међупредметне компетенције представљају наративни опис оних компетенција које се заснивају на интегрисању различитих знања и вештина који се развијају у оквиру различитих предмета и на основу наставног програма.

Општа предметна компетенција представља наративни опис шта ученици знају и могу да ураде на основу образовања које стичу у оквиру појединачног предмета. Општа предметна компетенција описује крајњу сврху учења датог предмета.

Специфичне предметне компетенције представљају наративни опис специфичних способности ученика које му омогућавају да развије општу предметну компетенцију.

Стандарди служе за процену постигнућа ученика у развоју одређених компетенција. Стандарди дефинишу очекивања у вези са постигнућем ученика на различитим нивоима развоја компетенције. Стандарди такође служе као критеријуми за процену. Дефинишу се као а) „искази стандарда“ и б) „стандарди компетенција“ (видети дефиниције даље у тексту).

Примери:

- Ученик који испуњава само основни стандард може да разуме информативни текст о познатој теми.
- Ученик који испуњава напредни стандард може критички да процени различита решења неког новог проблема у непознатим околностима.

Искази стандарда дефинишу конкретна знања, вештине или ставове које ученици треба да стекну у одређеној области наставе (домену), на одређеном нивоу стандарда.

Примери:

- Ученик може да напише осврт на књигу, позоришну представу, филм и сл.
- Ученик зна да реши две једначине са две непознате.

Исходи дефинишу очекиване резултате учења, они су оно што се остварује у току наставног процеса. Исходи се дефинишу на основу општих и међупредметних компетенција и стандарда постигнућа за сваку годину учења.

У процесу израде стандарда примењен је приступ у коме се смењују експертска и емпиријска валидација.

Однос стандарда и наставног програма/курикулума

У нашем образовном систему наставни програми су још увек традиционално конципирани тако да садрже циљеве, задатке и попис наставних садржаја. Процес израде курикулума који ће садржати исходе учења сваког предмета је у току. Када тако дефинисан курикулум буде почео да се примењује, природна веза између стандарда и исхода дефинисаних у курикулуму биће очигледна и наставници, планирајући наставу оријентисану на исходе, неће имати много дилема око места стандарда у процесу наставе. У периоду док се то не догоди, пред наставницима је изазован задатак да обликују наставу руководећи се очекиваним резултатима учења описаним у стандардима, али при томе не запостављајући садржаје планиране наставним програмом.

Стандарди су, наиме, мерни инструменти чијом употребом је могуће утврдити шта је и у коликој мери развијено и постигнуто. Због тога је важно да наставник већ приликом планирања рада уважава стандарде у којима су описана критична знања и вештине који нуде поједине научне области, а неопходни су ученицима не само у формативном смислу, него и да боље разумеју свет око себе, своје понашање, своју улогу и положај у њему.

Оно чиме наставник у свом раду треба првенствено да се руководи јесу **општепредметне и специфичне предметне компетенције**, које у ствари представљају одговор на питање: Зашто ученику треба тај предмет? Шта ће он од онога што је учио у оквиру тог предмета бити у стању да уради у свом животу, изван образовне ситуације, или током свог даљег образовања, и то успешно? Подсећања ради, компетенције почињу да се изграђују током наставног процеса, али је најбитније да оне дођу до изражаја када ученик изађе из наставног процеса. **Искази стандарда постигнућа** дају одговор на питање: До ког нивоа, основног или напредног, ученик мора да има усвојена знања, развијене вештине и ставове да би успешно завршио образовни процес у оквиру формалног образовања? И на крају, пошто сви ученици треба да **развију опште и међупредметне компетенције**, а сви наставни предмети треба томе да допринесу, сваки наставник треба у свом предмету да препозна допринос развоју ових компетенција и да у планирању уважи ту чињеницу.

Мерењу помоћу стандарда подлежу и исходи и компетенције. Примена стандарда је један од начина да се о ономе што је стварно постигнуто у образовном процесу не нагађа, већ да се то измери. Мерење засновано на стандардима пружа обиље повратних информација о квалитету и развојним потребама образовног система, а та заједничка слика се, на својствен и специфичан начин, гради радом и резултатима сваке школе, сваког наставника и сваког ученика.

1.1. ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА

Наставни програми општеобразовних предмета у Србији, и на основношколском и на средњошколском нивоу, до сада су дефинисали образовне циљеве за појединачне наставне предмете, али не и на нивоу компетенција као исхода учења које се формирају и подржавају заједничким радом више појединачних школских дисциплина. Досадашња пракса познаје координисан и симултан рад две или више дисциплина при обради једне теме (корелација међу предметима). У овом документу дефинисане су нове области, релевантне за лични, професионални и социјални развој и функционисање појединца, у којима се компетентност стиче флексибилним и динамичним интегрисањем и применом предметних знања.

Однос појединачних предмета и општих и међупредметних компетенција

Оријентација образовног процеса ка општим и међупредметним компетенцијама не значи увођење нових предмета нити додатних часова тематски посвећених одређеној компетенцији, већ укључивање општих и међупредметних компетенција у разноврсне наставне предмете. Ово се постиже на неколико начина.

Прво, предметни исходи се дефинишу тако да се кроз њих успостави веза са општим и међупредметним компетенцијама. Другим речима, предметна знања и умења која почивају на тим знањима се, осим у стриктно предметном, дефинишу и у контексту општих и међупредметних компетенција. Остваривање овако дефинисаних исхода води и развоју општих и међупредметних компетенција. Тако постављеним предметним исходима, који се утврђују за сваку годину/разред у коме се предмет учи, уцртава се и путања развоја општих и међупредметних компетенција. При томе је важно и што се кроз остваривање једног предметног исхода може доприносити развоју више општих и међупредметних компетенција и што развој једне од њих може да подржи више предметних исхода.

Друго, развоју општих и међупредметних компетенција доприноси и развој предметних компетенција, јер се предметне компетенције тешко могу потпуно одвојити од општих. Како год специфичне, предметне компетенције не могу ваљано да се образложе ако ничим не доприносе да ученици успешније уче и живе.

Како се развијају компетенције?

Основна промена коју доноси оријентација ка општим и међупредметним компетенцијама, и компетенцијама уопште, огледа се у динамичнијем и ангажованијем комбиновању знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. То се постиже сарадњом и координацијом активности више наставника, односно предмета, и иновирањем начина рада на часу. Сваки час је прилика да се ради и на међупредметним компетенцијама, а амбијент који их подржава подразумева:

- стављање ученика у ситуације које траже истовремену употребу предметних и међупредметних компетенција. То се дешава увек када од ученика очекујемо да неко знање примени у ситуацијама које нису реплике или једноставне модификације ситуације у којој је знање усвојено, већ нове, различите ситуације;
- активности истраживања и стварања нових продуката, пројектно учење;
- тимски рад и поделу улога у оквиру комплексних задатака који се једино могу реализовати кроз сарадњу различитих улога и више учесника, тако да сваки ученик развија личну одговорност према обавезама;
- тематско планирање наставе (а пожељно је више предмета истовремено), које се ослања на коришћење ресурса и препознавање потреба локалног окружења.

Настава усмерена на развој компетенција изискује сарадњу и заједнички рад наставника. Тематска и интегративна настава, која подразумева различите видове заједничког рада наставника, у којој се отварају питања и проблеми, планирају и изводе мали пројекти и сл. представља природно окружење за развој свих кључних компетенција. У таквој настави ученици уче кроз конкретне активности, уместо да примају и памте информације, баве се стварним, аутентичним питањима и проблемима, излазе из оквира појединачних предмета, повезују разноврсна знања и умења, а тиме их истовремено и унапређују и чине релевантним за будуће учење и за сналажење у стварним ситуацијама.

Које компетенције су кључне за образовање младих?

У суштини, рад на општим и међупредметним компетенцијама није конкурентан раду на садржајима и компетенцијама које су непосредно везане за одређене предмете. Напротив, међупредметне компетенције представљају корак више у разумевању градива и примени научног, а одговорност за њихово развијање носе сви наставници и школски предмети. То значи да подржавање општих и међупредметних компетенција тражи заједничко планирање на нивоу школских тимова, примену интерактивних и активних облика учења, као и већу аутономију школе и наставника у реализацији образовних исхода.

Основни критеријум за селекцију општих и међупредметних компетенција јесте да оне буду потенцијално релевантне и корисне за све, као и усаглашене са етичким, економским и културним вредностима и конвенцијама у друштву. Са становишта појединца, опште и међупредметне компетенције омогућавају интеграцију у различите социјалне контексте и мреже, укључујући и оне које сада не познајемо, уз изградњу аутономије у просуђивању и доношењу одлука.

Имајући на уму ове околности и критеријуме, као и карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише у овом тренутку, издвојено је једанаест општих и међупредметних компетенција као најрелевантнијих за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и за целоживотно учење.

Како пратити и оцењивати компетенције?

У овом документу опште и међупредметне компетенције дефинисане су као обавезне, а очекивани исходи за сваку од компетенција одређени су само на основном, базичном нивоу. Различити облици формативног оцењивања најприкладнији су начин за праћење индивидуалног напретка ученика и за усмеравање њиховог даљег развоја.

У овом питању садржано је још једно, и то важније питање: Зашто је потребно да се постигнућа у овим компетенцијама, као и напредак у њиховом развоју, ипак, оцењују?

Ово друго питање је важније из једноставног разлога што је широко познато да ученици уче оно за шта знају да ће бити оцењивани и то на начин на који знају да ће бити оцењивани.

Отуда произлази да судбина општих компетенција једним делом зависи од тога хоће ли бити подвргнуте уобичајеном школском оцењивању или не. С друге стране, јасно је да је природа општих компетенција сувише комплексна за релативно ограничен опсег традиционалне школске оцене. Развој компетенција је смисленије пратити, процењивати и проверавати, него оцењивати на уобичајен начин.

Нека правила и поступци у процесу праћења и процењивања развоја општих компетенција код ученика су:

- Развој компетенција наставници прате заједно са ученицима.
- Наставници сарађују и заједнички процењују развој компетенција код својих ученика.
- Процес праћења је по карактеру пре формативан него сумативан.
- У проценама се узимају у обзир разноврсни примери који илуструју развијеност компетенције.
- У процењивању се узимају у обзир и самопроцене ученика и вршњачке процене, а не само процене наставника.
- Велики значај се придаје квалитативним, уместо претежно квантитативним подацима и показатељима.
- Процена садржи опис јаких и слабијих страна развијености компетенције и предлоге за даље унапређивање, а не само суд о нивоу развијености.

Компетенције које следе дефинисали су чланови предметних група за стандарде, тако што је за сваку компетенцију формирана привремена радна група коју су чинили представници предметних група. Они су дефинисали исходе за компетенције, водећи рачуна о томе како „њихов“ наставни предмет доприноси развоју одређене компетенције.

1. Компетенција за целоживотно учење

Лични и професионални развој појединца преваходно почива на његовој способности да управља процесом учења. Ученик треба да буде оспособљен да иницира учење, да изабере стратегије учења и дизајнира контекст у којем учи, да прати и контролише напредак током учења, да управља учењем у складу са намерама и циљем који има. Ученик уме да пронађе и асимилије нова знања и вештине користећи претходно учење и ваншколско искуство. Свестан је процеса учења, могућности и тешкоћа у учењу; уме да превазиђе тешкоће и да истраје у учењу. Примењује знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева.

- Ученик уме да планира време за учење и да организује процес учења и управља њим.
- Активно конструише знање; уочава структуру градива, активно селекује познато од непознатог, битно од небитног; уме да резимира и елаборира основне идеје.
- Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења.
- Познаје различите врсте текстова и уме да изабере адекватну стратегију читања.
- Разликује чињенице од интерпретација, ставова, веровања и мишљења; препознаје и продукује аргументацију за одређену тезу, разликује аргументе према снази и релевантности.
- Уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

2. Комуникација

Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту. Ученик прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације (сврси и предмету комуникације, комуникационим капацитетима и карактеристикама партнера у комуникацији, итд.). Користи на одговарајући и креативан начин појмове, језик и стил комуникације који су специфични за различите научне, техничке и уметничке дисциплине. У комуникацији с другима уме да изрази себе (своје мишљење, осећања, ставове, вредности и идентитет) и да оствари своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада.

- Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације.
- Ученик познаје специфичне карактеристике различитих модалитета комуникације (усмена и писана, непосредна и посредна комуникација, нпр. телефоном, преко интернета).
- Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писано, и да га прилагоди захтевима и карактеристикама ситуације: поштује жанровске карактеристике, ограничења у погледу дужине, намену презентације и потребе аудиторијума.
- Уважава саговорника – реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника; идентификује позицију (тачку гледишта) саговорника и уме да процени адекватност аргументације и контрааргументације за ту позицију.
- У ситуацији комуникације, изражава своје ставове, мишљења, осећања, вредности и идентитет на позитиван, конструктиван и аргументован начин како би остварио своје циљеве и проширио разумевање света, других људи и заједница.
- Ученик користи на одговарајући и креативан начин језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне, техничке и уметничке дисциплине.

3. Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селекује и интегрише релевантне информације из различитих извора.

- Зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке.
- Уме да пореди различите изворе и начине добијања података, да процењује њихову поузданост и препозна могуће узроке грешке.
- Користи табеларни и графички приказ података и уме да овако приказане податке чита, тумачи и примењује.
- Користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података.
- Зна разлику између података и њиховог тумачења, зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу имати различита тумачења и да тумачења могу да буду пристрасна.
- Разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

4. Дигитална компетенција

Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница. Имајући у виду сврху постављених циљева и задатака, уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у активностима које ради тога спроводи (комуникација; сарадња; учешће у животу заједница; учење; решавање проблема; трансакције; планирање, организација и управљање самосталним и заједничким активностима; стварање, организација, обрада и размена информација), а да истовремено приступ решавању проблема прилагоди могућностима технологије. Приликом коришћења ИКТ-а свестан је ризика за сопствену и туђу сигурност и добробит и одговорним поступањем себе и друге штити од нежељених последица.

- Уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске производе и електронске услуге).
- Изражава се у електронском облику коришћењем одговарајућих ИКТ средстава, укључујући мултимедијално изражавање и изражавање са елементима формално дефинисаних нотација карактеристичних за коришћена ИКТ средства (нпр. адресе, упити, команде, формуле, процедуре и сл. изражене у одговарајућој нотацији).
- Помоћу ИКТ-а уме да представи, организује, структурира и форматира информације користећи на ефикасан начин могућности датог ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере одговарајућа ИКТ средства, као и да прилагоди начин решавања проблема могућностима тих ИКТ средстава.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје ризике и опасности при коришћењу ИКТ-а и у односу на то одговорно поступа.

5. Решавање проблема

Ученик ангажује своје индивидуалне капацитете (знање из различитих предмета, искуство стечено изван школе, као и интелектуалне, емоционалне и социјалне способности) и друге ресурсе који му стоје на располагању (различити извори информација, алати, књиге, искуство других ученика, наставника и других особа из школског и ваншколског окружења, итд.), селективно и сврсисходно их користи, истрајава у решавању проблема и проналази/осмишљава делотворно решење за јасно или релативно јасно дефинисане проблемске ситуације за које не постоји очигледно решење, а које се јављају током учења и приликом учешћа у животу школе.

- Испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и релевантне карактеристике проблемске ситуације и разуме како су оне међусобно повезане.
- Ученик проналази/осмишљава могућа решења проблемске ситуације.
- Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.
- Ученик припрема примену изабраног решења, прати његову примену усклађујући се са новим сазнањима које стиче током примене датог решења и успева да реши проблемску ситуацију.
- Ученик вреднује примену датог решења, идентификује његове добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

6. Сарадња

Ученик је способан да се у сарадњи с другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или на реализацији заједничких пројеката. Учествоје у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање у вези са правилима заједничког рада, формулисање оптималног начина за остварење заједничких циљева на основу критичког разматрања различитих предлога, подела улога и дужности, преузимање одговорности за одређене активности, надгледање заједничког рада и усклађивање постигнутих договора са новим искуствима и сазнањима до којих се долази током заједничког рада и сарадње. У процесу договарања уме да изрази своја осећања, уверења, ставове и предлоге. Подржава друге да изразе своје погледе, прихвата да су разлике у погледима предност групног рада и поштује друге који имају другачије погледе. У сарадњи с другима залаже се да се одлуке доносе заједнички на основу аргумената и прихваћених правила заједничког рада.

- Конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, усаглашавању и остварењу заједничких циљева.
- Доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током заједничког рада.
- Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике, а дискусију заснива на аргументима.
- Конструктивно доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима и при томе поштује друге као равноправне чланове групе.
- Ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран, истрајан и креативан начин.
- Учествоје у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

7. Одговорно учешће у демократском друштву

Ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихвата и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа. Користи право избора културе, супкултуре и традиције које ће неговати и афирмисати, поштујући право других да негују и афирмишу другачије културе, супкултуре и традиције. Поштује равноправност различитих заједница и њихових традиција и идентитета. Посебно води рачуна о могућој маргинализацији или дискриминацији своје или других заједница и активно изражава солидарност са онима који су дискриминисани или маргинализовани. Уме да се удружује с другима како би ангажовано, толерантно, аргументовано и критички заступали одређене ставове, интересе и политике поштујући права оних који заступају супротстављене иницијативе, као и правила и процедуре за доношење одлука.

- Активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге учеснике као једнако вредне аутономне особе и њихова људска и мањинска права и тако што се супротставља различитим формама насиља и дискриминације.
- Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога.
- Критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.
- Има осећање припадности одређеним културним заједницама, локалној заједници, региону у којем живи, ширем друштву, држави и међународним организацијама у које је Србија укључена.
- Изражава на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције и тако доприноси духу интеркултуралности.
- На изборима уме да се определи за политичке идеје и програме за које сматра да на најбољи начин доприносе остварењу личне и друштвене добити и поштује право других на другачије опредељење.
- Залаже се за солидарност и учествује у хуманитарним активностима.

8. Одговоран однос према здрављу

Ученик прикупља информације о темама у вези са ризицима, очувањем и унапређењем психофизичког здравља. Просуђује релевантне околности и, по потреби, доноси одлуке и/или се укључује у активности значајне за превенцију болести и очување здравља. Свестан је свих димензија здравља (физичко, ментално, социјално, емоционално здравље). Познаје факторе који доприносе здрављу или га угрожавају и импликације њиховог деловања на појединца, групу или заједницу. Својим понашањем, као појединац и део различитих група и заједница, промовише здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота.

- Познаје основне састојке хране и промене које утичу на њен квалитет; разуме значај правилне исхране и адекватне прераде хране за очување здравља.
- Познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.
- Разуме значај лекова и правилног начина њихове употребе за очување здравља.
- Познаје могуће последице коришћења никотина, алкохола и других психоактивних супстанци.
- Бира стил живота имајући на уму добре стране и ризике тог избора (нпр. активно бављење спортом, вегетаријанска исхрана).
- Уме да пружи прву помоћ.

9. Одговоран однос према околини

Одговоран однос према околини подразумева познавање и непосредан доживљај природе; увиђање значаја који природа има за одржавање живота на Земљи; разумевање међузависности живог света, природних ресурса и климатских услова за одржање живота; очување његове разноврсности, еколошких станишта и климатских услова; активно учествовање у неговању здравих заједница. Ученик познаје како људске активности могу да унапреде или угрозе животну средину и одржив развој. Спреман је да се укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи, ради и учи.

- Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи и спреман је да се активно ангажује у заштити и унапређењу квалитета живота у заједници.
- Показује разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и управљању ресурсима тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе.
- Процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по околинину и здравље људи и одговорно поступа са њима (правилно их складишти и одлаже отпад).
- Познаје факторе који утичу на загађење земљишта, воде и ваздуха, разуме и предвиђа последице њихове употребе.
- Увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије.
- Разуме значај и користи могућности рециклирања.

10. Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у складу с њима.

- Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.
- Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.
- Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.
- Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.
- Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.
- Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (супкултурна дела).

11. Предузимљивост и предузетничка компетенција

Кроз образовање за предузетништво, ученик се учи организационим вештинама и способностима, укључујући различите интерперсоналне вештине, као и организацију простора, управљање временом и новцем. Ученик је оспособљен за комплексно планирање и одлучивање које подразумева поштовање више услова истовремено. Уме да осмишљава пројекте у складу са унапред постављеним захтевима. Зна како да се упозна са карактеристикама одређених послова и радних места, спреман је на волонтерско ангажовање и коришћење различитих могућности за стицање радног искуства.

- Ученик разуме важност личне активације и показује иницијативу у упознавању са карактеристикама тржишта рада (захтеви појединих радних места, начин функционисања институција, позиционирање у свету бизниса).
- Разуме принципе функционисања тржишта рада и схвата неопходност сталног усавршавања у складу са развојем тржишта и захтевима послодаваца.
- Уме да идентификује и адекватно представи своје способности и вештине („јаке стране“); уме да напише CV и мотивационо писмо.
- Уме да искаже и заступа своје идеје, и да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и решавања конфликта.
- Има способност постављања адекватних и реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; планира ресурсе и управља њима (знања и вештине, време, новац, технологије и други ресурси) и усредсређен је на постизање циљева.
- Зна да комуницира с послодавцима; уме да преговара; спреман је да обавља праксу и волонтира поштујући договоре.

2. Географија у општем средњем образовању

Наставни предмет географија у средњошколском образовању у складу је са потребама ученика и школа. На крају овог образовног нивоа ученик треба да буде оспособљен да користи практичне вештине ради лакшег сналажења у простору и времену; да користи географска знања о свим елементима географске средине, њиховом развоју, међусобним односима, везама, правилном вредновању, заштити и рационалном управљању у правцу одрживог развоја, планирању и унапређивању личних и друштвених потреба, националних и европских вредности.

На овом нивоу образовања, ученик је оспособљен за разумевање односа између природе и човека, посебно за разумевање проблема у локалној средини, својој земљи и на глобалном нивоу. Ученик развија позитивна осећања према својој домовини, припадности свом народу и земљи, развија љубав према њеном природном и културном наслеђу. Учећи о људима и њиховим вредностима у земљи и на глобалном нивоу, оспособљен је да поштује различитости и да допринесе разумевању између народа. Истовремено се развијају интересовања за оно што се дешава у ближој и даљој средини, а промовише се и одговорно одлучивање о важним изазовима живота у заједници. Географија омогућава преплитање општих, стручно-теоријских, практичних и интердисциплинарних знања, зато је ученику омогућено да пре ступања у свет рада или наставак образовања добије стручне, опште и животне компетенције које су потребне за доживотно учење.

Географија доприноси да ученик развија комуникативне компетенције у контексту проналажења информација, тумачења географских чињеница, идеја и мишљења у усменом и писаном облику на матерњем или страном језику, при чему је пожељно да користи информационе технологије, географске карте различитог размера и садржаја, као и домаћу и страну литературу. Комуникативне компетенције ученик развија и непосредном комуникацијом и слушањем других, учешћем у расправама, дискусијама и сучељавањем различитих аргумената у школској и широј средини.

У настави географије примењују се основне математичке операције, закони и мишљења у контексту читања и поимања географских елемента карте, одређивању координата места и тачака на Земљи, одређивању удаљености, растојања, висине и надморске висине и сл., што доприноси развоју математичке писмености.

Објашњавање природних и друштвених географских феномена и њихових интерактивних веза и односа засновано је на научним, провереним и ваљаним знањима, истраживањима и доказима. Поред тога, ученик се подстиче да правилно користи неке основне научне појмове, научно-популарну литературу и друге поуздане изворе информација, што ће допринети да боље разуме промене које настају деловањем човека у природној средини, могућностима које су му у том погледу на располагању и развијању одговорности за очување и унапређивање животног простора.

На часовима географије и приликом припремања за наставу ученик користи мултимедијална средства и информационе технологије које му омогућавају оснаживање географских и општих знања, проналажење, лоцирање и обраду нових информација. Коришћењем Географског информационог система (ГИС) ученик може да за сваку појаву или процес прецизно дефинише локацију са три координате: географска ширина, географска дужина, надморска или релативна висина. Поред тога, ученик може да користи информационе технологије као средство за оријентацију у простору (ГПС), индиректно посматрање, прикупљање података, као и средство за обраду података и разноврсне презентације. На овај начин ученик унапређује дигиталну писменост, ефикасније и квалитетније разазнаје, уочава, сагледава и разуме различите врсте процеса и појава у свом окружењу и на планети Земљи.

Географска знања и вештине које се односе на уочавање просторности, разноврсности, на утврђивање индивидуалности и повезаности у географској средини, ученику омогућавају да рационално планира и обавља своје школске и ваншколске активности, да препозна, објасни и допринеси решавању проблема ради унапређивања личног и породичног живота, активности људи у свом окружењу и заједници (елементарне непогоде, могућности самозапошљавања).

Коришћењем географских знања ученику је омогућено разумевање и укључивање у друштвено-економске процесе у својој средини и у свету (транзиција, глобализација, еколошки проблеми и одрживи привредни развој и њихове рефлексije на нашу земљу).

Настава географије омогућава ученику да организује сопствено учење, да ажурира знање и вештине у складу са својим потребама и могућностима, да коректно процењује ниво својих компетенција, да планира њихов даљи развој, да предузима и остварује различите иницијативе у другим срединама и у новим животним околностима. Овакав вид активности код полазника развија самопоуздање за учење и напредовање.

Сараднички односи, иницијативност и креативност у настави географије остварују се у различитим видовима комуникације, на екскурзијама, истраживањем на терену (прикупљање, сортирање, избор, евалуација и тумачење информација из електронских и материјалних ресурса) коришћењем разноврсних наставних средстава, облика и метода рада, а у породичном и ширем друштвеном окружењу у облику планирања и реализовања поступака и радњи у контексту примене и унапређивања географског знања, вештина и ставова о свим природним и друштвеним елементима географског окружења.

Настава географије доприноси развоју социјалног, националног и културног идентитета, међуљудске и међукултурне сарадње, без обзира на разлике и удаљеност, као и позитивним видовима понашања (толеранција, разумевање и поштовање других, решавање конфликта преговарањем, регулисање односа између људи, поштовање правила и споразума) што ученика подстиче да конструктивно учествује у породичном и друштвеном животу. Разумевање демографске, културне и економске различитости своје земље, ЕУ и других земаља, помаже ученику да развије поштовање и толеранцију према другима и другачијима и да се оспособи за живе заједно, што је посебно важно за развој интеркултуралних компетенција. Савремена миграциона кретања становништва доприносе развоју ових способности и представљају једну од централних тема у настави географије. У току средњошколског образовања пожељно је да ученик стави већи нагласак на развој својих социјалних вештина и њиховог развоја, односно на анализу географских чињеница које утичу на његово професионално усмерење. У зависности од избора струке треба да се определи да ли ће бити више фокусиран на анализу природногеографских или друштвеногеографских услова, или и једних и других.

Изучавањем географских садржаја који се односе на друштвенополитичке концепте и структуре у нашој држави (демократија, грађанска права, равноправност, једнакост) код ученика развија се грађанска одговорност. У том смислу ученик може да користи различите изворе и средства информисања у сврху обавештености и разумевања друштвених и политичких догађања у својој средини, у својој земљи и на глобалном нивоу. На примерен начин ученик може да расправља о различитим ситуацијама и различитим питањима који су од интереса за њега лично, за његову породицу, за друге људе и демократско друштво у целини.

Изучавање географске средине са свим природним и друштвеним феноменима пружа могућности ученику да стекне знање и изгради ставове о потреби очувања и унапређивања свих елемената уже и шире животне околине. Ученик ће разумети које активности човека као појединца доводе до загађивања ваздуха, вода, тла и биће у стању да рационално и плански предузима мере, организује и активно учествује у акцијама очувања и унапређивања животног простора. Поред тога, ученик учи о утицају животне средине на људско здравље. Упознају се са могућим професионалним обољењима, на која утиче професионално окружење, као и са специфичним болестима које настају у другим срединама и преносе се на наше просторе, и уче како да се од тих болести заштитимо или да се њихово ширење/преношење спречи.

3. Образовни стандарди за предмет географија

Настава географије у општем средњем образовању оријентисана је на исходе – очекиване резултате учења и наставе, који заједнички чине предметне компетенције које су усклађене са постављеним стандардима. То значи да настава географије омогућава да се подржи изградња свих општих исхода, односно кључних компетенција које чине саставни део средњошколског образовања. Исходи за наставу географије дефинисани су у складу са развојем личних и животних компетенција ученика, које су потребне и пожељне за ефикасан живот и рад у ужем и ширем окружењу и за успешан наставак образовања. Исходи се постепено граде, развијају и повезују и чине једну заокружену целину чијим ће остваривањем ученик развити кључна и функционална знања, вештине и ставове које ће примењивати, користити и даље развијати у конкретним животним условима и активностима и у даљем образовању.

Кључне предметне компетенције омогућавају ученику да успешно одговори на различите животне изазове у разним животним ситуацијама (образовним, друштвеним, културним, интерперсоналним, практичним). Да би били компетентни да одговоре успешно на такве изазове, ученици треба да стекну и користе различите видове знања, вештина и ставова, тј. треба да развију компетенције засноване на знању.

За предмет географија дефинисана је: општа предметна компетенција, две специфичне предметне компетенције, образовни стандарди који су груписани у четири области на три нивоа постигнућа – *основни, средњи и најредни*.

Стандарди на *основном*, базичном нивоу дефинишу ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би активно и продуктивно учествовао у различитим областима живота (друштвеном, привредном, образовном, породичном, личном).

Стандарди на *средњем*, развојном нивоу дефинишу ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао да успешно настави академско образовање у различитим областима.

Стандарди на *најредном* нивоу дефинишу ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао да успешно настави са академским образовањем у области за коју те компетенције представљају веома важан услов.

Ова три нивоа постигнућа општепредметних, специфичних компетенција и образовних стандарда су кумулативна тако да ученици на напредном нивоу испуњавају захтеве сва три нивоа. Компетенције и стандарди међусобно су повезани и условљени, те као такви представљају фундаменталне динамичне категорије.

Полазну основу за дефинисање образовних стандарда за опште средње образовање за наставни предмет географија представљали су образовни стандарди за крај основног образовања¹. Стандарди на овом образовном нивоу надовезују се на претходне стандарде, различите су тежине, когнитивне комплексности и обима географских знања, вештина, вредности и ставова који су потребни за унапређивање животних услова, активног и одговорног учешћа у друштвеној заједници и за наставак образовања.

Образовни стандарди описују шта ученици знају и могу да ураде на различитим нивоима развоја компетенција и представљају инструменте којима је могуће мерити и утврдити обим и дубину знања и вештина које је ученик развио и постигао. Мерење засновано на стандардима пружа повратне информације о квалитету наставног процеса, резултатима рада ученика, наставника и сваке школе.

¹ Погледајте: Ромелић, Ј., Ђ. Комленовић и Р. Влајев (2010). Образовни стандарди за крај основног образовања за наставни предмет Географија. Београд: Министарство просвете, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Стандарди су описани у четири области и на три нивоа постигнућа:

1. *Географске вештине*
2. *Природни услови и ресурси*
3. *Друштвена географија*
4. *Национална географија и регионални развој*

Област *Географске вештине* чини скуп знања и практичних вештина којима ученици треба да овладају у настави географије и односе се на: познавање система за глобално позиционирање; практично коришћење и познавање аналогних и дигиталних општих, тематских и специјалних географских карата; коришћење информационих технологија (ГИС)²; руковање различитим мерним инструментима, регистровање и обраду података које они показују; коришћење статистичког или другог материјала који је систематизован у табеле, дијаграме, схеме и моделе; познавање методологије истраживачког рада на терену, истраживање и интерпретација простора.

Географске вештине чине основу за разумевање свих аспеката географске науке и наставе, имају и општеобразовни значај због потребе коришћења у скоро свим областима човекове делатности. Када се анализира значај примене географских вештина у контексту картографског метода може се рећи да овај метод омогућава: прецизно одређивање просторне структуре у одређеном географском простору; да се на егзактан начин изразе размештај и локација објекта, појава и процеса, односно њихова дисперзија, концентрација, међусобни просторни однос, димензије и слично.

Градиво које се односи на географске вештине где год је то могуће треба реализовати у корелацији са појединим предметима као што су математика, информатика, физика, астрономија, ликовна култура.

Област *Природни услови и ресурси* чини скуп знања којима ученици треба да овладају у настави географије и односе се на математичко-географске и физичко-географске чињенице, везе и законитости.

Математичко-географско знање односи се на: васионски простор, постанак, особине и законитости кретања небеских (васионских) тела; положај Земље у васиони и Сунчевом систему; геохронолошки развој Земље и њен однос према другим небеским телима као и утицај који ова тела имају на Земљу.

Физичко-географско знање обухвата чињенице, везе и законитости које су систематизоване по геосферама (атмосфера, литосфера, хидросфера, биосфера) и односе се на: географски размештај и карактеристике природних услова и ресурса у локалној средини, Републици Србији и региону; основна начела одрживог коришћења природних ресурса и њихов значај за економски развој; географске везе између природних услова, ресурса и људских делатности; концепт одрживог развоја; еколошке проблеме и њихове последице у локалној средини и на глобалном нивоу.

Када се обрађују природни услови и ресурси потребно је указати на ток географских квантитативних промена и њихов карактер и указати како такве промене могу у одређеним тренуцима да утичу на квалитативни преображај и на развој животне средине.

Градиво које се односи на природне услове и ресурсе где год је то могуће треба реализовати у корелацији са појединим предметима из домена природних наука, као што су математика, физика, астрономија, хемија, биологија.

² У оквиру области географске вештине предложени су стандарди који се односе на Географски информациони систем а које важећи наставни програми не обухватају и они су означени са *. Верујемо да ће ови стандарди бити подржани исходима и садржајима у новим наставним програмима географије у општем средњем образовању.

Област *Друштвена географија* чине друштвеноекономска знања о становништву, насељима и привреди. Тачније, ова област обухвата: историјско-географске и друштвене факторе и њихов утицај на неравномеран размештај и развој становништва, насеља и привреде у Републици Србији и земљама у окружењу; савремене проблеме човечанства, глобалне друштвене промене и њихов утицај на друштвене и економске токове на глобалном нивоу; глобалну и националну економију и факторе који утичу на њихов настанак и развој; глобално и национално тржиште и факторе који утичу на њихов развој.

Садржаји из ове области су комплексни и обухватају познавање и разумевање савременог света и друштвеноекономских појава и процеса у савременом свету, а значајно је за разумевање и целовито схватање одређеног простора и његових токова развоја.

Избор методског поступка који се користи у обради друштвено-географских садржаја треба обавезно да буде обогаћен и заснован на савременим научним достигнућима и да буде прилагођен узрасту и различитим могућностима ученика.

Област *Национална географија и реионални развој* чини скуп географских знања/чињеница, веза и законитости на комплексном географском простору испреплетаном деловањем природе и људи, чиме се указује на обележја, проблеме и специфичности регија у нашој земљи и регија у свету.

Образовне стандарде који се односе на ову област изучава регионална географија, која је комплексна научна дисциплина. Отуда је тешко извршити издвајање и разграничавање географских регија, односно регионализацију, нарочито ако се на том простору укрштају природни и друштвени елементи у сложеним комбинацијама. Зато границе између појединих регија нису оштре нити прецизне.

Регионална географија са својим принципима, методама и резултатима проучавања од великог је значаја за реализацију различитих аспеката просторног планирања. Ова прагматична људска делатност, било да служи потребама пољопривреде, индустрије, саобраћаја, туризма или другим делатностима, не може да реализује своје задатке без полагања од резултата регионалне географије. Да би ученици разумели и правилно прихватили регионалне географске садржаје потребно је поћи од адекватног методског поступка и његовог даљег неговања и усавршавања.

Област *Национална географија и реионални развој* обухвата образовне стандарде који се односе на: географски положај природногеографске и друштвеногеографске одлике локалне средине и Републике Србије; регионални развој и трансформацију регија у Републици Србији и на глобалном нивоу; природна и културна добра локалне средине и Републике Србије; геодиверзитет, биодиверзитет и заштићена подручја у Републици Србији.

Методичке особености регионално-географских садржаја условљене су низом фактора. У првом реду су то карактеристике регионалне целине, а затим избор, доступност, количина и квалитет материјала који омогућава одређени степен предочавања, односно постизања очигледности. Другим речима, примена методског поступка зависи од удаљености земље, величине простора, степена проучености, узраста ученика и других фактора.

Кроз регионалну географију ученици целовито сагледавају одређени простор (држава, регија, континент), уочавају разноврсност, индивидуална, особена обележја географских просторних целина и примењују стечена знања из области физичке и друштвене географије. Основу уочавања просторности треба да чине географске карте почев од локалне средине до најудаљенијих простора на Земљи.

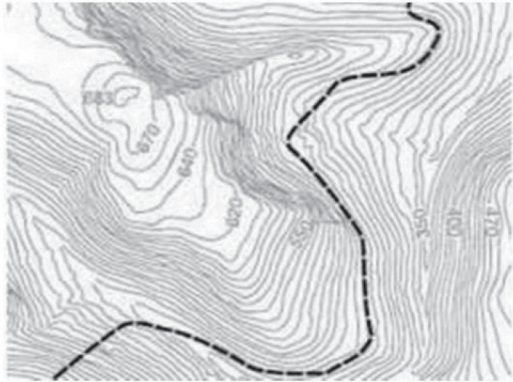
3.1. Веза образовних стандарда и курикулума

У наставним плановима у општем средњем образовању географија као обавезни наставни предмет различито је заступљена и изучава се од једне до три школске године и то је имало великог утицаја на дефинисање образовних стандарда и нивоа постигнућа. Поред тога, водило се рачуна о потребама и интересовањима ученика у контексту њихових занимања и укључивања у свет рада, као и о могућностима наставка академског образовања где ће географска знања и вештине чинити важну основу за успешан наставак школовања или ће представљати значајан корпус знања и вештина који су неопходни сваком грађанину.

3.2. Примери задатака који илуструју дефинисане образовне стандарде

У овом документу наведени су само неки примери који илуструју остваривање појединих стандарда за предмет географија. Наставник ће у непосредном раду са ученицима користити бројне примере, односно сродне садржаје из географије, као и садржаје из других наставних предмета који су међусобно повезани а омогућавају да се исход развије, допуни, достигне или оствари. Задацима различитог типа наставник може да мери оствареност стандарда на одређеном нивоу постигнућа. Задатке наставник може сам или у сарадњи са другим наставницима да састави. Овакав начин рада, међупредметна корелација и сарадња са другим предметним наставницима омогућава интердисциплинарно, тематско планирање и извођење наставе. У појединим задацима наведени су стандарди из других предмета, што практично значи да се са наведеним задатком може мерити и оствареност сличних стандарда из других предмета (хемија, биологија, физика, математика...).

ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

<p>2.ГЕ.1.1.1. Чита и тумачи географске карте различитог размера и садржаја, користи компас и систем за глобално позиционирање (ГПС) ради оријентације у простору и планирања активности.</p>	<p>Основни ниво</p>
<p>Погледај карту и допуни следеће реченице:</p> <p>Извор: http://www.ordnancesurvey.co.uk/blog/page/2/</p> <p>1. На приказаној топографској карти рељеф је представљен методом _____.</p> <p>2. Рељеф је стрмији ако је растојање између изохипси _____.</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>1. изохипси/хоризонтала 2. мање</p>	

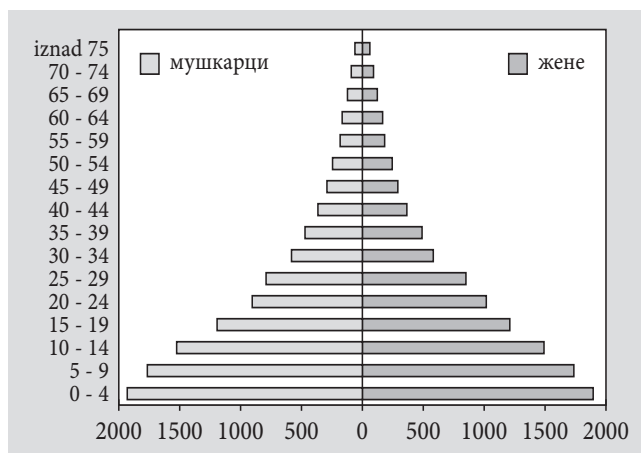
<p>2.ГЕ.1.1.2. Користи инструменте за читавање вредности основних временских/ климатских елемената ради планирања и организовања активности у свом окружењу.</p>	<p>Основни ниво</p>
<p>2.ФИ.1.1.8. Користи уређаје и мерне инструменте за мерење физичких величина: растојање, временски интервал, маса, сила, притисак.</p>	
<p>На линије поред назива инструмента упиши климатски елеменат који овај инструмент бележи/ мери:</p> <p>1. термометар _____</p> <p>2. плувиометар _____</p> <p>3. барометар _____</p> <p>4. хигрометар _____</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>1) температура ваздуха 2) количина падавина 3) ваздушни притисак 4) влажност ваздуха</p>	

2.ГЕ.1.1.3. Правилно дефинише географске појмове и користи различите изворе (статистичке податке, научнопопуларну литературу, географске часописе, информације из медија, интернет) за прикупљање и представљање географских података у локалној средини, Републици Србији и земљама у окружењу.

2.МА.1.2.4. Користи координатни систем за представљање једноставних геометријских објеката у равни.

2.МА.1.4.4. Графички представља податке у облику дијаграма и табела, анализира податке и њихову расподелу.

Основни
ниво

На пирамиди су приказане старосна и полна структура становништва. Погледај пирамиду и одговори на четири реченице/тврдње.

Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, а ако је нетачна, заокружи слово Н.

1. Изражена је депопулација.	T	H
2. Присутна је „демографска експлозија“.	T	H
3. Природни прираштај је висок.	T	H
4. У старостној структури преовлађује радно способно становништво.	T	H

Решење:

1. Н; 2. Т; 3. Т; 4. Н

ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

2.ГЕ.1.2.2. Наводи појаве и процесе у Земљиним сферама и описује њихов утицај на формирање различитих природних услова и ресурса на Земљи.	Основни ниво
Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.	
1. Просторни распоред земљишта је резултат деловања природних фактора.	T H
2. Земљиште се састоји искључиво од растреситог органског материјала.	T H
3. Црвена боја земљишта настаје услед распадања органских материја.	T H
4. Деловањем еолских ерозивних процеса плодност земљишта се смањује.	T H
Решење:	
1. Т; 2. Н; 3. Н; 4. Т	

2.ГЕ.1.2.3. Описује географски размештај и опште карактеристике природних услова и ресурса у локалној средини, Републици Србији и региону и разуме њихов значај за економски развој.	Основни ниво
Неки природни ресурси су обновљиви, а неки не. Допуни реченице.	
1. Фосилна горива су _____ природни ресурси.	
2. Руде су _____ природни ресурси.	
3. Хидроенергија је _____ природни ресурс.	
Решење:	
1. необновљиви 2. необновљиви 3. обновљив	

2.ГЕ.1.2.4. Разуме концепт одрживог развоја као услов за опстанак и напредак људског друштва и привредни развој.	Основни ниво
Повежи потрошаче енергије са обновљивим енергетским изворима које они могу да користе . Упиши одговарајући број на празну линију.	
1. Медицински центар у Врањској бањи	
2. Школе у Вршцу	_____ а) енергија ветра
3. Фабрика „Јединство“ у Ужицу	_____ б) геотермална енергија
4. Хотели и школе у Лазаревцу	_____ в) хидро енергија
Решење:	
1. б) 2. а) 3. в)	

<p>2.ГЕ.1.2.5. Наводи еколошке проблеме и њихове последице у локалној средини, Републици Србији и региону (прекомерна сеча, сушење и паљење шума, неадекватна испаша, ерозија тла, загађивање вода, ваздуха, земљишта, киселе кише, поплаве, суше) и учествује у активностима за њихово решавање.</p>	<p>Основни ниво</p>
<p>2.БИ.1.4.4. Познаје утицаје људског деловања на животну средину, основне мере заштите животне средине и разуме значај тих мера.</p>	
<p>Узроци деградације земљишта су:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. пошумљавање и правилна сеча шума; 2. паљење и прекомерна сеча шума; 3. правилна обрада земљишта; 4. рециклажа индустријског отпада. <p>Заокружи број испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>2. паљење и прекомерна сеча шума</p>	

ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

<p>2.ГЕ.1.3.2. Наводи географске факторе који утичу на размештај становништва, насеља и привреде у Републици Србији и земљама у окружењу.</p>	<p>Основни ниво</p>
<p>Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.</p>	
<p>1. Високопланинске области су ретко насељене.</p>	<p>T H</p>
<p>2. Најстарија насеља развила су се у долинама река.</p>	<p>T H</p>
<p>3. Номадско сточарство је развијено у равничарским селима.</p>	<p>T H</p>
<p>4. Климатски услови не утичу на распоред биљних култура.</p>	<p>T H</p>
<p>Решење:</p>	
<p>1. Т; 2. Т; 3. Н; 4. Н</p>	

<p>2.ГЕ.1.3.3. Описује демографски развој (природни и механички) и структуре становништва у Републици Србији и земљама у окружењу.</p>	<p>Основни ниво</p>
<p>Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.</p>	
<p>1. У нашој земљи преовлађује високообразовано становништво.</p>	<p>T H</p>
<p>2. У сеоским насељима Србије присутна је депопулација.</p>	<p>T H</p>
<p>3. Деаграризација је начин обраде пољопривредног земљишта.</p>	<p>T H</p>
<p>4. Србија се налази у стању демографске старости.</p>	<p>T H</p>
<p>Решење:</p>	
<p>1. Н; 2. Т; 3. Н; 4. Т.</p>	

2.ГЕ.1.3.4. Разуме појмове: транзиција, интеграција, глобализација и њихов утицај на промене и проблеме у Републици Србији и земљама у окружењу.	Основни ниво
Глобализација је:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. промена друштвенополитичког система; 2. процес стварања привредних и војних групација; 3. процес повезивања и јачања међузависности савременог света; 4. процес развоја индустријске делатности. 5. Заокружи број испред тачног одговора. 	
Решење:	
3. процес повезивања и јачања међузависности савременог света	

НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

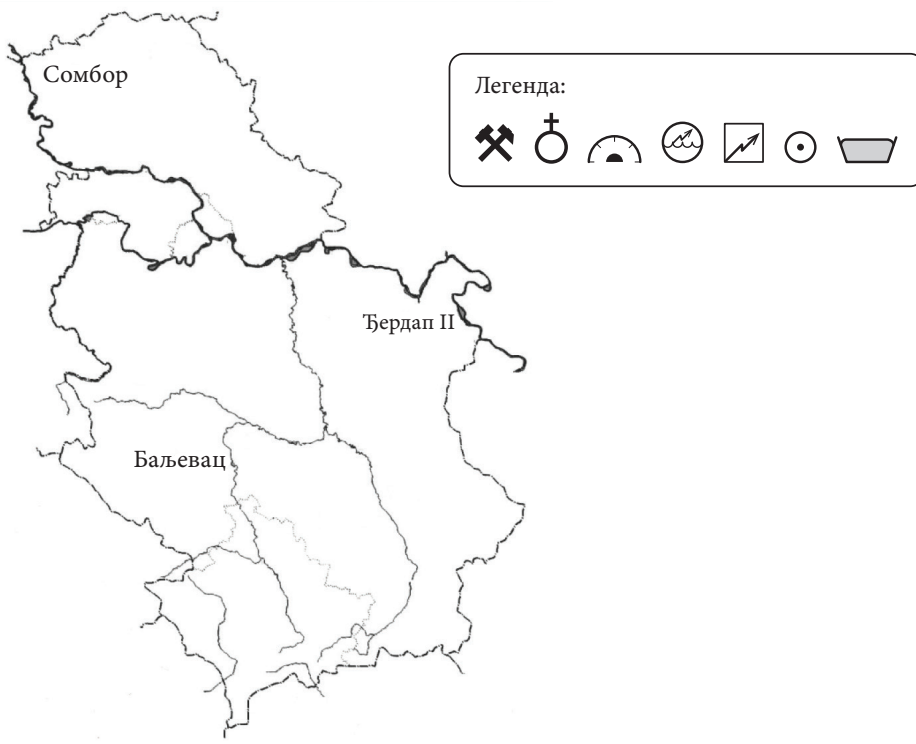
2.ГЕ.1.4.1. Објашњава математичкогеографски, физичкогеографски, економскогеографски и војностратешки положај Републике Србије.	Основни ниво
Одговори на питања.	
1. Која река представља природну границу између Србије и Босне и Херцеговине? _____	
2. Како се назива планина која представља природну границу између Србије и Бугарске? _____	
Решење:	
1. Дрина 2. Стара планина	

2.ГЕ.1.4.2. Описује природногеографске и друштвеногеографске одлике локалне средине и Републике Србије.	Основни ниво
Одговори на питања.	
1. Како се назива плодна, равничарска предеона целина у Србији која се налази између река Дунава и Тисе? _____	
2. Како је име највећег града у овој регионалној целини? _____	
Решење:	
1. Бачка 2. Нови Сад	

2.ГЕ.1.4.3. Издваја регионалне целине у Републици Србији и описује њихов неравномеран развој.	Основни ниво
<p>Наведене су неке географске одлике Срема, Јужног Поморавља и Неготинске крајине. На празне линије упиши име пределе целине коју карактеришу наведене географске одлике.</p> <p>1. Има меридијански правац пружања, обухвата композитну речну долину, насељена је још у преримско доба, данас су ту смештени бројни градови Србије.</p> <p>_____</p> <p>2. Део је Влашко-пантијског басена. То је ратарско-воћарско-виноградарски крај и завичај је Стевана Мокрањца.</p> <p>_____</p> <p>3. Смештена је између Дунава и Саве, равница са ниском планином и граничи се са Хрватском и Босном и Херцеговином.</p> <p>_____</p>	
Решење:	
1. Јужно Поморавље; 2. Неготинска крајина; 3. Срем	

2.ГЕ.1.4.4. Наводи природна и културна добра локалне средине, Републике Србије и разуме потребу за њихово очување и унапређивање.	Основни ниво												
<p>Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.</p> <table border="0" data-bbox="237 1366 1182 1589"> <tr> <td>1. Сава је наша најдужа национална река.</td> <td>T</td> <td>H</td> </tr> <tr> <td>2. Манастир Жича се налази у близини Краљева.</td> <td>T</td> <td>H</td> </tr> <tr> <td>3. Засавица је специјални резерват природе.</td> <td>T</td> <td>H</td> </tr> <tr> <td>4. Ниш је смештен на раскрсници путева који воде кроз долине Јужне Мораве, Нишаве и Топлице.</td> <td>T</td> <td>H</td> </tr> </table>		1. Сава је наша најдужа национална река.	T	H	2. Манастир Жича се налази у близини Краљева.	T	H	3. Засавица је специјални резерват природе.	T	H	4. Ниш је смештен на раскрсници путева који воде кроз долине Јужне Мораве, Нишаве и Топлице.	T	H
1. Сава је наша најдужа национална река.	T	H											
2. Манастир Жича се налази у близини Краљева.	T	H											
3. Засавица је специјални резерват природе.	T	H											
4. Ниш је смештен на раскрсници путева који воде кроз долине Јужне Мораве, Нишаве и Топлице.	T	H											
Решење:													
1. Н; 2. Т; 3. Т; 4. Т.													

ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

<p>2.ГЕ.2.1.1. Правилно користи картографска изражајна средства за скицирање географских карата различитог размера и садржаја.</p>	<p>Средњи ниво</p>
<div style="display: flex; align-items: center;"> </div> <p>На карти Србије уписани су топоними (географски називи), а у легенди су картографски знаци. Поред сваког уписаног топонима нацртај одговарајући знак.</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>Сомбор ☉, Ђердап ☉, Баљевац ⚒</p>	

<p>2.ГЕ.2.1.2.* Разуме значај и могућности практичне примене географског информационог система (ГИС).</p>	<p>Средњи ниво</p>
<p>ГИС (Географски информациони систем) представља:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. технологију израде и коришћења школских географских карата у наставном процесу; 2. технологију сређивања података добијених пописом становништва и индустријских објеката; 3. технологију прикупљања, обраде, управљања, анализе и приказивања информација о простору. <p>Заокружи број испред тачаног одговора.</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>3. технологију прикупљања, обраде, управљања, анализе и приказивања информација о простору</p>	

2.ГЕ.2.1.3.* Дефинише просторни план и објашњава значај просторног планирања за укупан развој одређене територије.	Средњи ниво
Одговори на питање. Шта је просторно планирање? _____	
Решење:	
Организација, уређење и опремање неког простора како би становници тог простора квалитетније живели. или Организација, уређење и опремање неког простора (регије, краја, територије).	

ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

2.ГЕ.2.2.1. Описује постанак Земље, Месеца, Сунчевог система, њихов облик, величину, начине кретања (докази и последице).	Средњи ниво
2.ФИ.2.6.1. Разуме све појмове и релације везане за Кеплерове законе, и то примењује да објасни карактеристичне положаје унутрашњих и спољашњих планета преко правог кретања планета, и познаје историјски развој идеја о геоцентричном и хелиоцентричном систему.	
Допуни реченицу. Према протопланетарној хипотези, Сунчев систем је настао од _____ _____	
Решење:	
хладне космичке прашине и гасова водоника и хелијума или космичке прашине и водоника и хелијума	

2.ГЕ.2.2.2. Објашњава географске везе између природних услова, ресурса и људских делатности.	Средњи ниво
Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.	
1. Алувијално тло је заступљено у планинским пределима.	T H
2. Алувијално тло је настало таложењем ситног речног наноса.	T H
3. Алувијално тло је погодно за интензивну повртарску производњу.	T H
4. Алувијално земљиште није изложено поплавама.	T H
Решење:	
1. Н; 2. Т; 3. Т; 4. Н	

2.ГЕ.2.2.3. Објашњава географски размештај природних ресурса у Републици Србији, региону и Европи и објашњава њихов утицај на економски развој.	Средњи ниво
<p>У левој колони наведени су рудници угља, а у десној врсте угља које се ту експлоатишу. Повежи леву колону са десном, уписивањем одговарајућих бројева на празне црте.</p> <p>1. Ресава 2. Вршка чука 3. Костолац _____ а) камени угаљ 4. Алексинач _____ б) мрки угаљ 5. Подвис _____ в) лигнит 6. Вреоци</p>	
Решење:	
а) 2,5 б) 1,4 в) 3,6	

2.ГЕ.2.2.4. Описује настанак, развој и последице еколошких проблема на локалном и националном нивоу и предлаже мере за њихово решавање.	Средњи ниво
2.БИ.2.4.4. Зна механизме штетног дејства загађујућих материја на медијуме животне средине, последице загађивања по живи свет, као и мере за њихово отклањање.	
<p>Животну средину угрожавамо:</p> <p>1. пошумљавањем оголелих површина засадима четинара; 2. одлагањем смећа на дивље депоније; 3. нарушавањем међуљудских односа у локалној средини; 4. непланском изградњом стамбених објеката.</p> <p>Заокружи број испред два тачна одговора.</p>	
Решење:	
2. одлагањем смећа на дивље депоније 4. непланском изградњом стамбених објеката	

ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

2.ГЕ.2.3.1. Објашњава утицај географских фактора на демографски развој, размештај становништва, насеља и привреде у свету.	Средњи ниво	
Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.		
1. Деградација земљишта омогућава развој нових градских насеља.	T	H
2. Образовање и култура становништва утичу на развој привреде.	T	H
3. Број градског становништва утиче на развој привреде.	T	H
4. Велики градови су лоцирани на раскрсницама светских путева.	T	H
Решење:		
1. Н; 2. Т; 3. Н; 4. Т		

2.ГЕ.2.3.2. Објашњава савремене проблеме човечанства (сукоби и насиље, незапосленост, глад, недостатак пијаће воде, дискриминација, болести зависности) и наводи мере за њихово превазилажење.	Средњи ниво	
Наведене су три реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.		
1. Јапан улаже средства у развој Кине због јефтине радне снаге.	T	H
2. Земље југозападне Азије увозе воду за пиће.	T	H
3. Земље Африке улажу велика средства у лечење болести зависности.	T	H
4. Почетак 21. века обележила је глобална незапосленост.	T	H
Решење:		
1. Т; 2. Т; 3. Н; 4. Т		

2.ГЕ.2.3.3. Дефинише појам глобалне економије и тржишта и наводи факторе који утичу на њихов настанак и развој.	Средњи ниво	
Повежи облике глобализације и њихове карактеристике. Упиши одговарајуће бројеве на празне црте у десној колони.		
1. територијална глобализација	_____	а) слободан проток робе, услуга и капитала међу државама
2. економска глобализација	_____	б) настајање међународних политичких савеза
3. политичка глобализација	_____	в) међународно повезивање регија или група држава
	_____	г) повезивање локалног становништва у политичке странке или верска удружења
Решење:		
2. а) 3. б) 1. в)		

НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

2.ГЕ.2.4.2. Описује факторе који утичу на неравномеран регионални развој у Републици Србији и предлаже решења за ублажавање тих разлика.	Средњи ниво	
Наведене су четири реченице/тврдње које се односе на густину насељености у нашој земљи. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.		
1. Зону слабе насељености имају општине са недовољним економским развојем.	Т	Н
2. Већу густину насељености има око 3/4 броја општина у Србији.	Т	Н
3. У нашој земљи највећу густину насељености има источна Србија.	Т	Н
4. Зоне суперконцентрације становништва су на територији највећих градова.	Т	Н
Решење:		
1. Т; 2. Н; 3. Н; 4. Т		

2.ГЕ.2.4.3. Објашњава трансформације регија на националном нивоу и препознаје правце њиховог даљег развоја.	Средњи ниво	
Допуни реченицу. Изградњом Дрвенграда код Мокре горе, у овом планинском месту развија се _____.		
Решење:		
туризам		

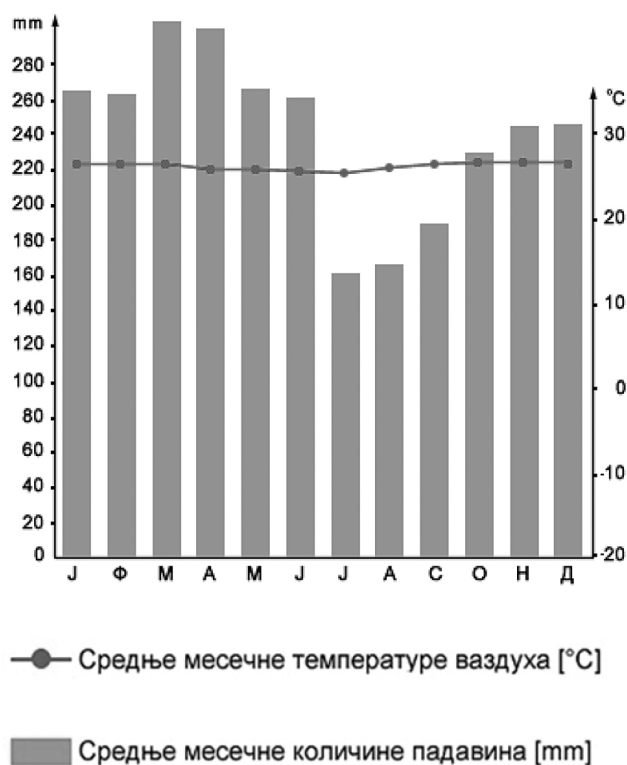
2.ГЕ.2.4.4. Описује природна и културна добра локалне средине и Републике Србије и учествује у акцијама за њихову заштиту и унапређивање.	Средњи ниво	
Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.		
1. Манастир Студеница се налази у Старовлашко-рашкој висији.	Т	Н
2. Ареал Панчићеве оморице је планина Тара.	Т	Н
3. Археолошки локалитет Лепенски вир датира из средњег века.	Т	Н
4. Резерват природе Засавица налази се у западној Србији.	Т	Н
Решење:		
1. Н; 2. Т; 3. Н; 4. Т		

ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

2.ГЕ.3.1.1. Анализира различите изворе података и истраживачке резултате (географске карте, сателитске снимке, статистичке податке, научну литературу, географске часописе, информације из медија, интернет), изводи закључке и предлаже мере за решавање друштвених проблема.

Напредни ниво

2.БИ.3.6.3. Уме самостално да прави графиконе и табеле према два критеријума уз детаљан извештај.

На дијаграму су приказане вредности просечне месечне температуре ваздуха и количине падавина неког места на Земљи.

У којој климатској области се налази то место?

1. планинској климатској области
2. екваторијалној климатској области
3. субполарној климатској области
4. медитеранској климатској области

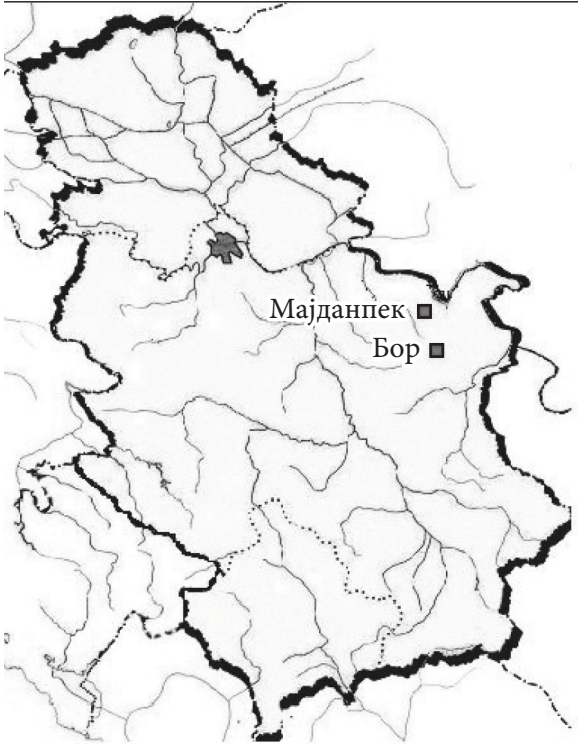
Закружи број испред тачног одговора.

Решење:

2. екваторијалној климатској области

2.ГЕ.3.1.2.* Примењује географски информациони систем (ГИС) за креирање једноставних географских карата.	Напредни ниво
<p>За израду једноставних географских карата користићеш софтвер:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adobe reader; 2. Microsoft Word; 3. Arc Gis; 4. Power Point. <p>Заокружи број испред тачног одговора.</p>	
Решење:	
3. Arc Gis	

2.ГЕ.3.1.3.* Анализира значај чинилаца развоја у просторном планирању (људи, природа, друштвено богатство, инфраструктура, мрежа и систем насеља).	Напредни ниво
<p>Наведене су четири реченице које се односе на значај просторног планирања за развој сеоских насеља. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.</p>	
1. Укрупњавање сеоских поседа утицаће на развој пољопривреде.	T H
2. Пожељно је да свако сеоско домаћинство има своју депонију смећа.	T H
3. Планска изградња инфраструктуре је неопходан услов за развој села.	T H
4. Ажурирање катастра убрзаће развој сеоских насеља и пољопривреде.	T H
Решење:	
1. Т; 2. Н; 3. Т; 4. Т	

<p>2.ГЕ.3.1.4. Анализира аналогне и дигиталне тематске карте (природних појава, система и природне средине, друштвених појава и створених добара) и објашњава узроке који су утицали на актуелно стање, постојеће појаве и објекте.</p>	<p>Напредни ниво</p>
 <p>Погледај карту и допуни следеће реченице. На приказаној тематској карти означена су налазишта _____. Експлоатација овог природног богатства утицала је на развој _____ металургије.</p>	
<p>Решење:</p>	
<p>1. бабра, 2. обојене</p>	

ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

<p>2.ГЕ.3.2.1. Описује васионски простор, објашњава законитости и разуме њихов утицај на Земљу.</p>	<p>Напредни ниво</p>
<p>2.ФИ.3.6.5. Зна физичке карактеристике нормалних и активних галаксија; познаје космолошке моделе васионе и зна да постоји тамна материја и енергија.</p>	
<p>Следеће географске објекте поређај по величини, тако што ћеш бројем 1 означити највећи а бројем 4 најмањи објекат.</p> <p>_____ Халејева комета _____ Сунчев систем _____ космос _____ галаксија</p>	
<p>Решење:</p>	
<p><u>4</u> Халејева комета, <u>3</u> Сунчев систем, <u>1</u> космос, <u>2</u> галаксија</p>	

2.ГЕ.3.2.2. Анализира геохронолошки развој планете Земље.	Напредни ниво
Допуни реченицу. Геолошка периода у којој се појавио човек назива се _____.	
Решење:	
квартар	

2.ГЕ.3.2.4. Анализира еколошке проблеме и њихове последице на глобалном нивоу и познаје савремене мере и поступке који се користе за њихово решавање.	Напредни ниво
2.ХЕ.3.5.2. Објашњава допринос хемије заштити животне средине и предлаже активности којима доприноси очувању животне средине.	
2.БИ.3.4.3. Разуме и критички анализира конфликт између потреба економско-технолошког развоја људских заједница и потреба очувања природе и биодиверзитета.	
Наведене су четири реченице/тврдње. Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, ако је нетачна, заокружи слово Н.	
1. Рециклажа је прерада употребљених производа и материјала.	Т Н
2. Рециклажом се решавају еколошки проблеми.	Т Н
3. Рециклажа има мали привредни значај.	Т Н
4. Рециклажом се повећава количина депонованог отпада.	Т Н
Решење:	
1. Т; 2. Т; 3. Н; 4. Н	

ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

2.ГЕ.3.3.3. Објашњава глобалну и националну економију, глобално и национално тржиште и анализира факторе који утичу на њихов развој.	Напредни ниво
Допуни реченицу. Холандија, земља полдера и тулипана, постала је основни мост за _____ добара између Западне Европе и _____, па је изградила _____ капацитете чија је роба намењена другим земљама.	
Решење:	
1. размену или трговину 2. Америке или Северне Америке или развијеног света 3. привредне	

НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

<p>2.ГЕ.3.4.1. Анализира утицај географских веза (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на постанак и размештај природних и културних добара у Републици Србији.</p>	<p>Напредни ниво</p>												
<div data-bbox="199 450 563 725" data-label="Image"> </div> <p>На слици је приказано природно добро Ђавоља варош.</p> <p>Ако је реченица/тврдња тачна, заокружи слово Т, а ако је нетачна, заокружи слово Н.</p> <table border="0" data-bbox="237 885 1273 1064"> <tr> <td>1. Формирана је под утицајем денудације.</td> <td>T</td> <td>N</td> </tr> <tr> <td>2. Настала је после јаког земљотреса крајем прошлог века.</td> <td>T</td> <td>N</td> </tr> <tr> <td>3. „Капице“ на високим стубовима су вулканског порекла.</td> <td>T</td> <td>N</td> </tr> <tr> <td>4. Настала је уметничким радом човека.</td> <td>T</td> <td>N</td> </tr> </table> <p>Решење:</p> <p>1. Т; 2. Н; 3.Т; 4. Н</p>		1. Формирана је под утицајем денудације.	T	N	2. Настала је после јаког земљотреса крајем прошлог века.	T	N	3. „Капице“ на високим стубовима су вулканског порекла.	T	N	4. Настала је уметничким радом човека.	T	N
1. Формирана је под утицајем денудације.	T	N											
2. Настала је после јаког земљотреса крајем прошлог века.	T	N											
3. „Капице“ на високим стубовима су вулканског порекла.	T	N											
4. Настала је уметничким радом човека.	T	N											

<p>2.ГЕ.3.4.2. Анализира географске факторе и њихов утицај на развој регионалних целина на глобалном нивоу.</p>	<p>Напредни ниво</p>
<p>Допуни реченицу.</p> <p>Усвајање мера популационе политике у Кини утицало је на _____ експанзију земље и појачана су _____ кретања према другим земљама света.</p> <p>Решење:</p> <p>1. економску 2. миграциона/емиграциона</p>	

<p>2.ГЕ.3.4.3. Објашњава трансформације регија на глобалном нивоу и познаје правце њиховог даљег развоја.</p>	<p>Напредни ниво</p>
<p>Допуни реченицу.</p> <p>Брзе трансформације географског пејзажа карактеристичне су за _____.</p> <p>Решење:</p> <p>високоразвијене земље света или новоиндустријализоване земље или Бразил, Јужна Африка, Индија, Кина, Русија, блискоисточне земље богате нафтом</p>	

2.ГЕ.3.4.4. Описује геодиверзитет, биодиверзитет и заштићена подручја у Републици Србији.	Напредни ниво
У левој колони су наведена природна добра у Републици Србији. Повежи природна добра са њиховим статусом уписивањем одговарајућих бројева на празне линије у десној колони.	
1. Царска бара	
2. Оплепац	
3. Фрушка гора	_____ а) заштићено подручје
4. Засавица	_____ б) национални парк
5. Копаоник	
6. Голубац	
Решење:	
<u>1,4</u> а) <u>3,5</u> б)	

2.ГЕ.3.4.4. Описује геодиверзитет, биодиверзитет и заштићена подручја у Републици Србији.	Напредни ниво
Допуни реченицу. Парк природе Голија је под заштитом Унеска и сврстава се у _____.	
Решење:	
природно добро	

3.3. Примена образовних стандарда у наставном процесу – планирању и реализацији наставе и вредновању исхода учења

Стандарди постигнућа у општем средњем образовању доприносе повезивању, узајамном усклађивању и унапређивању свих кључних елемената у образовном процесу – образовног програма, наставе, вредновања резултата и дефинисања одговорности за утврђене резултате.

Стандарди су веома корисни у процесу планирања и вођења наставе, јер наставнику пружају могућност да ствара оне услове за учење који ће бити прилагођени претходним знањима, способностима и потребама ученика.

Наставник се детаљно припрема и планира сваки сегмент непосредног рада са ученицима, полазећи од циљева и исхода наставе, имајући на уму способности и интересовања ученика којима предаје. Поседовање знања из географије само по себи неће много значити за наставника географије, уколико не поседује далеко важније компетенције које се односе на вештине и способност наставника да примени дидактичко-методичке принципе, правила и поступке које користи у своме наставном раду.

Најзначајнији део планирања наставног рада односи се на конкретан час и њему се посвећује највећа пажња. Припрема за наставни час почиње израдом плана за сваки поједини час. Наставник сам одлучује и од њега директно зависи на који начин ће остварити постављене исходе. Зато наставник сам одређује циљ и задатке часа, обим и дубину наставног градива, наставне методе, наставна средства и структуру часа.

Циљеви наставе географије и одређеног наставног програма веома су широко дефинисани, односе се на један или више часова или комплетну тематску целину, и као такви нису најбоље полазиште за креирање плана часа, већ су за то много подобнији исходи.

Исходи су знатно прецизнији у односу на циљеве и тачно прецизирају шта то ученик треба да зна, разуме и уме да уради након сваког часа или тематске целине. Приликом припремања наставе, наставник мора да дефинише исходе/резултате учења, водећи рачуна да они буду остварљиви, у складу са развојним способностима ученика и да омогућавају системско праћење и вредновање предвиђених наставних циљева. Корисно је, мада не и неопходно, да се ученици упознају са исходима учења како би они могли да прате свој прогрес.

Наставни садржаји су усковезани за циљеве и исходе, али начини на које ће бити презентирани на часу зависе од доступних извора, времена, природе часа, од знања и искуства самог наставника. За наставника је важно да у процесу подучавања зна да одабере најадекватније наставне садржаје чијом ће презентацијом достићи постављени циљ часа и развијати или остварити очекиване исходе. То значи да наставник мора да води рачуна о односу научне грађе и наставног предмета, који нису и не могу да буду идентични, јер наставни предмет није умањена копија науке. Основна и битна разлика између науке и наставе садржана је у обиму, дубини и редоследу излагања наставне грађе. Дубина наставне грађе предвиђене за један наставни час мора бити толика да ученицима омогући свесно усвајање, вежбање и остале облике рада који погодују њиховим претходним знањима, интересовањима и потребама. Пожељно је да се ученицима поступно излаже наставна грађа, да се подстичу претходна знања и вештине које су ученици стекли/развили на основношколском образовном нивоу, при чему је неопходно да се уважавају дидактички принципи (од ближег ка даљем и од познатог ка непознатом и др.). Свакако да је потребно поштовати логично-научни систем у настави и ослањање на дидактички редослед излагања грађе да би се дошло до основних и најједноставнијих научних појмова и научне систематичности.

Облици рада и наставне методе међусобно су условљени и директно зависе од садржаја и доступних извора, а њихов избор мора да осигура да сви ученици буду укључени у рад. Наставник мора да буде сигуран да ће избор облика рада и наставних метода допринети општем прогресу/напредовању ученика на часу. У настави географије користе се бројне савремене дидактичке методе и облици рада са широким избором наставних средстава и медија. Посебно је значајно директно посматрање географских појава и процеса у животној средини где они и настају, јер се на овај начин повећава ефикасно искуствено образовање ученика. Поред тога, посматрањем географских појава и процеса ученик развија способност да користи једноставне методе истраживања како би добио и пружио информације о животној средини, као и способност да користи медије за едитовање, тумачење, примену и процену географских информација. Наставник врши избор наставних метода и облика рада. Активне методе и облици рада доприносе да ученик на једноставан, убедљив и занимљив начин разуме географске садржаје.

Фронтални облик рада, који је најчешће присутан у нашој школи, може се заменити на неколико начина, било програмираном или полупрограмираном наставом, радом у паровима или групама, играњем улога или симулација, радом на пројекту, припремањем семинарских или истраживачких радова о актуелним физичкогеографским, друштвеногеографским појавама и процесима. Ученици могу организовати различите облике сарадничког учења (дебате, панел дискусије, решавање проблема) који подстичу критичко размишљање и различите приступе у решавању актуелних проблема (демографских, политичких, економских, еколошких) у свакодневном животу, окружењу, на регионалном нивоу и шире.

Излети, рад на терену и други облици непосредног посматрања у непосредном окружењу захтевају веома озбиљно припремање наставника и ученика – са много пажње потребно је припремити опсервацију како би се повећала ефикасност искуственог учења и наставе. За рад на терену пожељно је да ученик познаје методологију истраживачког рада, да користи основне начине за прикупљање и бележење географских информација, једноставне методе (прикупљање, сортирање, избор, посматрање, оријентација, мапирање, праћење, тумачење информација из електронских и материјалних ресурса, евалуација, извештавање), визуелна наставна средства,

компјутерске технологије и инструменте за истраживање (топографска карта, ГПС, компас, термометар, кишомер, барометар и слично). Овакве методе рада у настави географије омогућавају да ученик на најлакши начин повеже теоријска знања са праксом, да уочи појаве и процесе, да препозна узрочно-последичне везе и односе у природном и друштвеном окружењу.

Пожељно је да се излети, рад на терену и рад на пројектима организују интердисциплинарно (хемија, физика, биологија, историја, социологија, матерњи језик, уметност, физичко васпитање). Наставници географије са наставницима других предмета заједнички дефинишу циљеве, садржаје и остале активности ученика, организују и усмеравају непосредно посматрање и извештавање. Интердисциплинарни приступ омогућава ученику да достигне стандарде на вишем нивоу постигнућа, не само у настави географије, већ и у другим предметима.

Сваки наставни час треба да се *евалуира*. Евалуација подразумева процењивање резултата рада наставника и не сме бити замењена са оцењивањем онога што је ученик научио. Евалуација може бити субјективна и објективна. Субјективна евалуација је базирана на наставниковом личном опажању, рефлексiji, како су ученици прихватили и савладали наставне садржаје, које су се наставне методе показале добре, а које лоше и какво побољшање је могуће унети у часове како би резултати били још бољи. Оваква евалуација се врши одмах након одржаног часа. Међутим, постоје технике и инструменти којима се може објективно евалуирати час, на пример: скале, чек листе, анкете, задаци за проверу постигнућа, самостални радови и сл. На овај начин могу да се вреднују различити организациони, технолошки и садржајни елементи који чине структуру наставног часа (интеракција на часу, примена појединих облика и метода рада, клима на часу, мисаона активност ученика, повратна информација о постигнућу ученика на часу).

Оцена знања је најважнија и најосетљивија фаза образовног рада наставника. Она захтева пуно стручних, дидактичко-методичких знања и способности, знања из педагогије и психологије, као и познавање закона и подзаконских аката којима се уређује ова област. Приликом оцењивања знања ученика, пожељно је да наставник води рачуна о дидактичким принципима који се односе на испитивање и процену знања, да користи различите методе и облике рада, да наставник практикује доследност, објективност, толеранцију, узимајући у обзир могућности појединих ученика. Оцењивање ученика треба да буде усмено и писмено и свака оцена треба да буде јавна и образложена. Пожељно је да наставник прати, процењује и проверава знања и активности ученика (коришћење, скицирање, попуњавање географских карата, стварање постера, цртежа, перформанси, истраживачких радова, пројеката...). Писани испити се често обављају тестовима, али могу да се користе: есеј (семинарски рад, извештај са екскурзије и друго), графички, практични, пројектни рад итд. Пожељно је да наставник бележи постигнућа сваког ученика како би они могли да прате и унапређују своја постигнућа.

Планирање, имплементација, евалуација у наставном циклусу имају своје добре и лоше стране у процесу образовања, али постоје и друге стратегије и начини који упућују наставника на учења методичко-педагошких вештина.

3.4. Коришћена литература

1. Andersland, S. (2006). *GIS in Norwegian lower and upper secondary school*. Proceedings of the International Geographical Union Commission on Geographical Education Symposium. Brisbane, Australia. Retrieved on 6 February 2012 from <http://trove.nla.gov.au/work/153073515>
2. Бајић, М. (1980). Неке могућности организовања и извођења модификоване тимске наставе географије. Љубљана: Зборник петог југословенског симпозија о поуку географије.
3. Baker, T.R. (2002). The effects of Geographical Information Systems (GIS) Technologies on students' attitudes, self-efficacy, and achievement in middle school science classrooms. Unpublished doctoral dissertation. Kansas: University of Kansas. Retrieved on 6 February 2012 from <http://tbaker.com/publications.htm>
4. Баковљев, М. (1983). *Суштина и претпоставке мисаоне активизације ученика*. Београд: Просвета.
5. Балком, В. ван Д. (W. Duffie VanBalkom) и Бауцал, А. (2012). Концептуални оквир – *Израда стандарда за ошће средње образовање (за гимназије и ошће предмете у оквиру средње стручне образовања)*. Пројекат ОКНИ, материјал за интерну употребу.
6. Bednarz, S.W. (2004). Geographic information systems: A tool to support geography and environmental education? *Geo Journal*, **60**: 191–199.
7. Briebarch, T. (2007). *What impact has GIS had on geographical education in secondary schools?* Retrieved on 7 February 2012 from www.geography.org.uk/projects/spatialspeaking
8. Васовић, М. (1971). Регионална географија. Карактеристичне регије на Земљиној површини. Београд.
9. Гордон, Т. (1998). *Како бити усјешан наставник*. Београд: Креативни центар и Мост.
10. Demirci, A. (2008). Evaluating the implementation and effectiveness of GIS-based application in secondary school geography lessons. *American Journal of Applied Sciences*, **5**(3):169–178.
11. Ђере, К. (1981). *Методика наставе географије*. Нови Сад: Природно-математички факултет, Институт за географију.
12. Живковић, Д. и Иконовић, В. (1997). Методски приступ коришћењу садржине карте у настави географије, Теоријско-методолошки проблеми наставе географије. Институт за географију Филозофског факултета Црне Горе, Никшић, и Географски факултет, Београд, страна 127–133.
13. Zech, R. (2007). *Learner-Oriented Quality Certification for Further Education Organisations – Guidelines*. Hanover, Germany: ArtSet.
14. Ивков, А. (2002). Настава географије у основним и средњим школама. Нови Сад: Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство.
15. Илић, Ј. (1975). Основне карактеристике економске географије као наставно-научне дисциплине. Глобус број 7. Београд: Српско географско друштво.
16. Јеврић, М. (1993). Корелација географије са другим предметима са освртом на израду (оперативних) планова. Зборник радова, Н° XLII. Београд: Географски факултет.
17. Јовић, Ђ. (1977). Корелација географије с наставом других предмета. Настава географије 1, Сарајево.
18. Кицошев, С. (1997): Примена сурфер програма географије, Теоријско-методолошки проблеми наставе географије. Институт за географију Филозофског факултета Црне Горе, Никшић, и Географски факултет, Београд, страна 105–116.
19. Klieme, E., Avenarius, H., Blum, W., Döbrich, P., Gruber, H., Prenzel, M., Reiss, K., Riquarts, K., Rost, J., Tenorth, H. E. & Vollmer, H. (2004). The Development of National Educational Standards an expertise. Bundesministerium für Bildung und Forschung / Federal Ministry of Education and Research.

20. Комленовић, Ђ. (2003). Реформа образовања у Републици Србији и место географије у основном и обавезном образовању. Глобус, бр. 28. Београд: Српско географско друштво.
21. Комленовић, Ђ. (2007). Дидактичка функција планирања и програмирања наставе географије, у: Мирко Грчић, Рајко Ђато, Србољуб Стаменковић (ур.), *Зборник радова са Научног скупља Србија и Република Српска у регионалним и глобалним процесима*, стр. 697–702, Требиње, Географски факултет, Београд, и Природно-математички факултет, Бањалука.
22. Комленовић, Ђ. и Малинић, Д. (2008). Дидактичка вредност географске карте и глобуса, *Педагогија*, 2, 274–280. ISSN 0031-3807, UDK 37.03.
23. Комленовић Ђ., Малинић, Д. и Станишић, Ј. (2012). Настава географије у огледним одељењима средњих стручних школа, *Настава и васпитање*, 61(4), 696–708.
24. Komlenović, Đ. & Manić, E. (2008): Didaktička vrednost GIS-a u nastavi geografije. *Pedagogija*, 4:619–629.
25. Komlenović, Đ. i Stanišić, J. (2011). Postignuća učenika iz geografije: u Slobodanka Gašić-Pavišić i Dejan Stanković (ur.), TIMSS 2007 u Srbiji (175-210), Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
26. Комленовић, Ђ. (2012). *Географија – како ефикасно предавати и учити географију у функционалном основном образовању одраслих – водич за наставнике и полазнике* (стр. 53), у Снежана Медић (ур.), Пројекат „Друга шанса“ – развој система у функционалном основном образовању одраслих у Србији, Београд: Gora Consultants.
27. Комленовић Ђ., Бировљев, Н. и Пејатовић, А. (2013). Географија, образовни стандарди за крај основног образовања одраслих, Република Србија, Београд: Министарство просвете, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.
28. Komlenović, Đ., Manić, E. & Malinić, D. (2013). The Geographic Information System (GIS) in secondary education in Serbia, *Perspectives in Education*, 31(1), 96–104.
29. Kržalj, B. (1987). Korelacija geografije s ostalim nastavnim predmetima. Zagreb: Školska knjiga.
30. Кркљуш, С. (1977). Учење у настави откривањем. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
31. Комисија за развој школског програма. (2003). *Реформа образовања у Републици Србији, Школски програм, концепција, стратегија, имплементација*. Београд: Министарство просвете и спорта.
32. Манић, Е. и Комленовић, Ђ. (2009). Модерне технологије у настави географије, у: Даниловић, М. и Попов, С. (пр.): *Технологија, информатика, образовање за друштво учења и знања 5* (1. део), стр. 345–355. Нови Сад: Факултет техничких наука, Центар за развој и примену науке и информатике, Природно-математички факултет и Београд: Институт за педагошка истраживања.
33. Мاستило, Н. (1976). Посматрање у настави географије. *Зборник радова о дидактичким и методским проблемима наставе у СФРЈ*. Јахорина, 12-14.09. 1975. Сарајево: Географско друштво Босне и Херцеговине, стр. 233.
34. Мастило, Н. (1984). Прилози дидактици и методици наставе географије. Зборник чланака. Сарајево: Наставна библиотека.
35. Медвед, Ј. (1976). *Савремена концепција дидактике и методике географије*. Зборник радова Симпозијума о дидактичким и методским проблемима наставе географије у СФРЈ. Јахорина 12-14. 09. 1975. Посебна издања, Књига 5. Сарајево: Географско друштво Босне и Херцеговине.
36. Наход, С. и сар. (1992). *Планирање процеса наставе*, експериментално истраживање. Београд: Национални просветни савет.
37. National Research Council. (1996). National Science Education Standards. Washington DC: National Academy Press.

38. Ничковић, Р. (1970). *Учење иуиџем решавања ипроблема у настаџави*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
39. Петерца, М. (1974). *Карџиоџрафија*. Београд: Војногеографски институт.
40. Петровић, В. (1997). Различите могућности презентовања економско-географских садржаја у настаџи географије. Теоријско-методолошки проблеми настаџе географије. Институт за географију Филозофског факултета Црне Горе.
41. Филиповић, Н. (1980). *Дидактика 2*. Сарајево: ИГКРО „Свјетлост“, ООУР Завод за уџбенике.
42. Правилник о образовним стандардима за основно образовање одраслих. Београд: *Службени иласник Републике Србије – Просвешни иласник*, бр. 50/2013, 115/2013.
43. Правилник о наставном плану и програму основног образовања одраслих. Београд: *Службени иласник Републике Србије – Просвешни иласник*, бр. 13/ 2013.
44. Rod, K.J., Larsen, W. & Nilsen, E. (2010). Learning geography with GIS: Integrating GIS in upper school geography curricula. *Norwegian Journal of Geography*, **64**(1):21–35.
45. Ромелић, Ј. (2003). *Методика настаџе географије*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Природно-математички-факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство.
46. Ромелић, Ј. (1999). *Практикум из методике настаџе географије*. Нови Сад: Природно-математички-факултет, Институт за географију.
47. Ромелић, Ј., Комленовић, Ђ. и Влајев, Р. (2010). *Образовни стандарди за крај основног образовања за наставни предмет Географија*. Београд: Министарство просвете и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.
48. Рудић, В. (1991). *Методика настаџе географије*. Београд: Научна књига.
49. Schaffer, D. (2003). *GIS in schools: Experiences and progress in Germany*. Retrieved on 7 February 2012 from <http://proceedings.esri.com/library/userconf/educ03/p5154.pdf>
50. Scheepers, D. (2009). GIS in the geography curriculum. *PositionIT*. Retrieved on 7 February 2012 from <http://eepublishers.co.za/images/upload/PositionIT%202009/GIST-GIS-in-the-geography.pdf>. Official Gazette Republic of Serbia – Educational Gazette, No. 5/2011.
51. Sui, DZ. (1995). A pedagogic framework to link GIS to the intellectual core of geography.
52. *Journal of Geography*, **94**(6):578–591.
53. Haubruch, H. (1992). *International Focus on Geographical Education*. Georg-Eckert-Institut for Internationale Schulbuchforschung Braunschweig.
54. Czerniewicz, L. & Hodgkinson-Williams, Ch. (2005). Education in South Africa – What have ICTs got to do with it? Editorial. *Perspectives in Education*, **23**(4):vii-xiv. Retrieved on 7 February 2012 from <http://search.sabinet.co.za>

3.5. Препоручена литература за наставнике

1. Баковљев, М. (1983). *Суштина и претпоставке мисаоне активизације ученика*. Београд: Просвета.
2. Бјелић П. (2011). *Међународна провинција*. Београд: ЦИД – Економски факултет у Београду.
3. Вељковић А., Јовановић, Р. и Тошић, Б. (1995). *Градови Србије – центри развоја у мрежи насеља*. Београд: Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ.
4. Вилотијевић, М. (1999). *Дидактика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства и Учитељски факултет.
5. Vresk, M. (1986). *Osnovi urbane gegorafije*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Гавриловић, Љ. и Дукић, Д. (2002). *Реке Србије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
7. Гавриловић, Д. (1994). *Палеогеографија*. Београд: Географски факултет.
8. Група аутора. (2005). *Дрина*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
9. Група аутора. (2006). *Морава*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
10. Група аутора. (2006). *Претпоставке усљешне наставе*, пр. Стеван Крњајић. Београд: Институт за педагошка истраживања.
11. Грчић, М. (1994). *Индустријска географија*. Београд: Научна књига.
12. Гавриловић, Љ. и Дукић, Д. (2002). *Реке Србије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
13. Група аутора. (2010). *Економски речник*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
14. Грчић, М. (2006). *Глобални градови*. Београд: Географски факултет Универзитета у Београду и Географски факултет МГУ „М. Б. Ломоносов“.
15. Грчић, М. (2000). *Политичка географија*. Београд: Географски факултет.
16. Грчић, М. (1994). *Индустријска географија*. Београд: Географски факултет.
17. Давидовић, Р. (2004). *Регионална географија Европе*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Департаман за географију, туризам и хотелијерство.
18. Деветаковић, С., Јовановић Гавриловић, Б. и Рикаловић, Г. (2013). *Национална економија*. Београд: ЦИД – Економски факултет у Београду.
19. Девеџић, М. (2006). *О природном крећању становништва*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
20. Динић, Ј. (1997). *Природни ресурси Србије – економско-географска анализа и оцена*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
21. Дукић, Д. (1984). *Хидрологија*. Београд: Научна књига.
22. Дукић, Д. и Гавриловић, Љ. (2008). *Хидрологија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
23. Дукић, Д. (1977). *Климатологија*. Београд: Научна књига.
24. Дукић, Д. (1984). *Хидрологија*. Београд: Научна књига.
25. Дуцић, В. и Радовановић, М. (2005). *Клима Србије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
26. Драгићевић, С. и Филипковић, Д. (2009). *Природни услови и методе у планирању и заштити природе*. Београд: Географски факултет Универзитета у Београду.
27. Ђурић, В. (1980). *Економска географија*. Београд: Научна књига.
28. Јанковић, М. и Атанацковић, Б. (1990). *Биогеографија са етологом*. Београд: Географски факултет.

29. Јовановић, В. и Срећковић-Батоћанин, Д. (2006). *Основи геологије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
30. Јовановић, В. (2005). *Географска информациона наука*. Београд: Мегатренд универзитет примењених наука.
31. Јовановић, В., Ђурђевић, Б., Срдић, З. и Станков, У. (2012). *Географски информациони системи*. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Департман за географију, туризам и хотелијерство, и Београд: Универзитет Сингидунум.
32. Љешевић, М. и Живковић, Д. (2005). *Животна средина*. Београд: Географски факултет.
33. Љешевић, М. и Живковић, Д. (2001). *Картографија*. Београд: Географски факултет.
34. Манић, Е. (2013). *Економска географија*. Београд: ЦИД – Економски факултет у Београду.
35. Манџу, Н. Г. (2007). *Принципи економије* (треће издање). Харкорт колеџ у Лондону, превод ЦИД – Економски факултет у Београду, Београд.
36. Марковић, Ј. и Павловић, М. (1995). *Географске регије Југославије*. Београд: Савремена администрација.
37. Петровић, Д. и Манојловић, П. (2003). *Геоморфологија*. Београд: Географски факултет.
38. Пешић, Љ. Л. (2001). *Општа геологија – еџодинамика*. Београд: Рударско-геолошки факултет Универзитета у Београду.
39. Пешић, Љ. Л. (2002). *Општа геологија – ендодинамика*. Београд: Рударско-геолошки факултет Универзитета у Београду.
40. Ракићевић, Л. Т. (1981). *Општа физичка географија*. Београд: Научна књига.
41. Републички завод за заштиту споменика културе. (2010). *Светска баштина Србије*. Београд.
42. Републички завод за статистику. (2007). *Како се мери економија: Србија у транзицији*. Београд.
43. Ромелић, Ј., Комленовић, Ђ., и Влајев, Р. (2010). *Образовни стандарди за крај основног образовања за наставни предмет Географија*. Београд: Министарство просвете и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања.
44. Станковић, С. (2001). *Путевима Југославије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
45. Станковић, С. (2000). *Језера Србије*. Београд: Српско географско друштво.
46. Станковић, С. (2008). *Туристичка географија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
47. Степић, М. и Јаћимовић, Б. (2006). *Основи аџрарне географије*. Београд: Јантар група.
48. Тадић, М. (2010). *Математичка географија Републике Србије*. Београд: Еон (едиција Тера).
49. Тошић, Д. (2012). *Принципи регионализације*. Београд: Географски факултет у Београду.
50. Friganović, М. (1978). *Demografija – stanovništvo svijeta*. Zagreb: Školska knjiga.
51. Цвијић, Ј. (1987). *Балканско џолуострво и јужнословенске земље*. Београд: САНУ.
52. Шећибовић, Р., Максин-Мићић, М., Комленовић, Ђ. и Манић, Е. (2006). *Увод у географију – туризам са основама просторног планирања*. Београд: ЦИД – Економски факултет у Београду.

3.6. Сајтови који се могу користити у настави географије

1. Републички сеизмолошки завод Србије <http://www.seismo.gov.rs>
2. Републички хидрометеоролошки завод Србије <http://www.hidmet.gov.rs>
3. Републички завод за статистику <http://www.webrzs.stat.gov.rs>
4. Републички геодетски завод <http://www.rgz.gov.rs>
5. Завод за заштиту природе Србије <http://natureprotection.org.rs>
6. Републички завод за заштиту споменика културе <http://heritage.gov.rs>
7. Статистичка база ОЕЦД <http://www.oecd.org/statistics/>
8. International UNESCO Education Server for Democracy, Peace and Human Rights Education <http://www.dadalos.org/srbija/index.htm>

4. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ЗА КРАЈ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

На крају основног образовања и васпитања ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; доприноси заштити и унапређивању животне средине; поштује демографске различитости, људске и националне вредности; комуницира и сарађује у свом окружењу; користи различите изворе информација и картографски приказује основне географске чињенице.

ОСНОВНИ НИВО

На крају основног образовања и васпитања на основном нивоу ученик се оријентише у природи и на географској карти; употребљава најједноставније мерне инструменте за обављање различитих активности. Уме да наведе небеска тела и њихов распоред у Сунчевом систему. Поседује основна знања о планети Земљи, њеном географском омотачу и препознаје основне законитости, везе и њихов утицај на живот и рад људи. Користи географска знања о физичкогеографским и друштвеногеографским одликама Републике Србије и света које ће ученику помоћи да рационално планира, организује и унапређује свој живот. Познаје принципе одрживог развоја и одговорног управљања на нивоу локалне средине и државе. Описује демографске различитости, националне и људске вредности и има толерантан став у демократским процесима у својој средини. Доприноси решавању актуелних проблема у својој средини насталих под утицајем природе или човека и учествује у акцијама за отклањање њихових последица.

СРЕДЊИ НИВО

На крају основног образовања и васпитања на средњем нивоу ученик користи различите изворе информација (географску карту, информационе технологије, писане и електронске медије) ради организовања и унапређивања свакодневних активности у животној средини. Описује цикличне и периодичне појаве, процесе и њихове односе у Сунчевом систему и њихов утицај на планету Земљу. Идентификује и анализира географске објекте, појаве, процесе и односе у географском омотачу Земље и њихову сталну међуусловљеност и променљивост. Разуме неопходност очувања равнотеже међу свим компонентама природне средине и учествује у активностима које доприносе одржавању природне равнотеже. Ученик објашњава природногеографске и друштвеногеографске одлике Републике Србије, може да их упоређује са одликама појединих региона и држава у свету и да наведе њихов утицај на развој Републике Србије и региона. Разуме значај и могућности међународних организација за очување мира, безбедности, развијања пријатељских односа међу народима и пружања помоћи становништву које је погођено елементарним непогодама.

НАПРЕДНИ НИВО

На крају основног образовања и васпитања на напредном нивоу ученик изводи једноставна теренска истраживања; користи и анализира различите изворе за прикупљање географских података и резултате користи у својим свакодневним активностима; примењује систем за глобално позиционирање (ГПС) и географски информациони систем (ГИС) ради лакшег налажења у простору и времену. Ученик уме да објасни појаве, процесе и односе у Сунчевом систему и њихов утицај на планету Земљу. Објашњава географске везе и законитости између природних услова, ресурса и људских делатности на националном и глобалном нивоу. Разуме значај природног и културног наслеђа и потребу за њиховом валоризацијом. Објашњава глобалне друштвеноекономске процесе и анализира њихов утицај на друштвени и економски развој Републике Србије. Негује међусобно разумевање, поштовање различитости и сарадњу, доприноси очувању људских и националних вредности. Планира и доноси одговарајуће одлуке у свакодневним животним ситуацијама и активно учествује у предузимању иницијативе за очување и заштиту здравља, безбедности људи и животне средине.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

1. ОБЛАСТ: Развијеност и примена географских способности и вештина за решавање одређених ситуација

Основни ниво

Ученик чита географску карту, употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Употребљава најједноставније мерне инструменте и описује податке које они приказују.

Средњи ниво

Ученик истражује, класификује и приказује елементе географске средине на немој карти, моделом, дијаграмом, табелом, схемом, текстом. Познаје значај примене информационих технологија у свакодневним активностима.

Напредни ниво

Ученик планира и изводи једноставна теренска истраживања, користи и анализира информације о географским чињеницама датим у писаним и електронским медијима, изводи закључке и примењује их у новим ситуацијама. Примењује информационе технологије ради обављања различитих активности.

2. ОБЛАСТ: Примена географских знања и концептуалног разумевања у одређеним проблемским ситуацијама

Основни ниво

Ученик препознаје, разликује и именује физичкогеографске, друштвеногеографске и регионалногеографске чињенице и наводи њихове вредности за рационално коришћење у свакодневном животу.

Средњи ниво

Ученик идентификује и анализира индивидуалност, разноврсност и распрострањеност физичкогеографских и друштвеногеографских чињеница, а регионалногеографске чињенице, везе и законитости сврстава у одређене појмовне категорије и системе.

Напредни ниво

Ученик анализира и објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у географској средини и предлаже нова решења. Издваја и упоређује географске регије.

ОСНОВНИ НИВО

1. ГЕОГРАФСКЕ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНЕ

У области *Географске способности и вештине* ученик уме да:

- ГЕ.1.1.1. оријентише се у природи и на географској карти
- ГЕ.1.1.2. препознаје и чита математичке, географске и допунске елементе карте
- ГЕ.1.1.3. употребљава најједноставније мерне инструменте (компас, термометар, хигрометар, барометар, анемометар, кишомер, снегомерна летва) и описује податке које они приказују
- ГЕ.1.1.4. употребљава различите географске изворе и статистичке податке.

2. ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА

У области *Физичка географија* ученик уме да:

- ГЕ.1.2.1. именује небеска тела у Сунчевом систему и наводи њихов распоред
- ГЕ.1.2.2. препознаје облик Земље и наводи њена кретања
- ГЕ.1.2.3. именује Земљине сфере (литосферу, атмосферу, хидросферу, биосферу) и препознаје њихове основне одлике
- ГЕ.1.2.4. препознаје догађаје проузроковане деловањем природних сила (земљотреси, вулканизам, поплаве, клизишта, екстремне температуре ваздуха, пожари...) као елементарне непогоде.

3. ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

У области *Друштвена географија* ученик уме да:

- ГЕ.1.3.1. разликује основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред
- ГЕ.1.3.2. описује демографске различитости, националне и људске вредности
- ГЕ.1.3.3. разликује значење појма привреде и наводи привредне делатности и привредне гране
- ГЕ.1.3.4. наводи принципе одрживог развоја.

4. РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

У области *Регионална географија* ученик уме да:

- ГЕ.1.4.1. разликује основне природне и друштвене одлике наше државе
- ГЕ.1.4.2. разликује основне природне и друштвене одлике Европе
- ГЕ.1.4.3. именује ваневропске континенте и разликује њихове основне природне и друштвене одлике.

СРЕДЊИ НИВО

1. ГЕОГРАФСКЕ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНЕ

У области *Географске способности и вештине* ученик уме да:

- ГЕ.2.1.1. одређује положај места и тачака на географској карти и у простору
- ГЕ.2.1.2. *познаје значај примене система за глобално позиционирање (ГПС) и географског информационог система (ГИС)
- ГЕ.2.1.3. класификује географске чињенице (објекте, појаве и процесе) и географске податке и представља их на некој карти – картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима...), моделом, дијаграмом, табелом, схемом, текстом.

2. ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА

У области *Физичка географија* ученик уме да:

- ГЕ.2.2.1. класификује небеска тела и описује појаве, процесе и њихове односе у Сунчевом систему
- ГЕ.2.2.2. описује појаве и процесе у вези са обликом Земље и њеним кретањима
- ГЕ.2.2.3. класификује и анализира географске објекте, појаве, процесе и односе у Земљиним сферама (литосфери, атмосфери, хидросфери, биосфери)
- ГЕ.2.2.4. описује елементарне непогоде и идентификује угрожене територије у нашој држави и свету.

3. ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

У области *Друштвена географија* ученик уме да:

- ГЕ.2.3.1. описује, анализира и предвиђа кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва у нашој држави и свету
- ГЕ.2.3.2. објашњава привредне делатности и класификује их у привредне гране
- ГЕ.2.3.3. повезује међународне организације са њиховом улогом у свету (ЕУ, UNICEF, УН, UNESCO, ФАО, Црвени крст...).

4. РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

У области *Регионална географија* ученик уме да:

- ГЕ.2.4.1. објашњава природне и друштвене одлике наше државе и наводи њене географске регије
- ГЕ.2.4.2. објашњава природне и друштвене одлике Европе и наводи њене географске регије
- ГЕ.2.4.3. описује природне и друштвене одлике ваневропских континената и наводи њихове географске регије.

НАПРЕДНИ НИВО

1. ГЕОГРАФСКЕ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНЕ

У области *Географске способности и вештине* ученик уме да:

- ГЕ.3.1.1. анализира географске карте различитог размера и садржаја и доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница (објеката, појава, процеса и односа)
- ГЕ.3.1.2. користи и анализира географске информације дате у писаним и електронским медијима
- ГЕ.3.1.3. планира и изводи једноставна теренска истраживања
- ГЕ.3.1.4.* примењује систем за глобално позиционирање (ГПС)
- ГЕ.3.1.5.* примењује географски информациони систем (ГИС).

2. ФИЗИЧКА ГЕОГРАФИЈА

У области *Физичка географија* ученик уме да:

- ГЕ.3.2.1. објашњава појаве и процесе у Сунчевом систему и њихов утицај на планету Земљу
- ГЕ.3.2.2. анализира последице Земљиног облика и њених кретања
- ГЕ.3.2.3. анализира физичкогеографске законитости у географском омотачу и наводи мере за његову заштиту, обнову и унапређивање
- ГЕ.3.2.4. објашњава деловање и последице елементарних непогода у географској средини и предлаже мере за превенцију, ублажавање и отклањање последица у географској средини.

3. ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

У области *Друштвена географија* ученик уме да:

- ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља
- ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности
- ГЕ.3.3.3. описује друштвеногеографске појаве, процесе и односе на националном и међународном нивоу.

4. РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА

У области *Регионална географија* ученик уме да:

- ГЕ.3.4.1. анализира географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у нашој земљи, издваја и пореди географске регије
- ГЕ.3.4.2. анализира географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи, издваја и пореди географске регије
- ГЕ.3.4.3. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима, издваја и пореди географске регије.

НАПОМЕНА: Стандарди означени звездицом (*) оствариваће се када буду подржани наставним програмима.

5. ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ДЕЛУ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Учењем наставног предмета географија ученик је оспособљен да користи практичне вештине (оријентација у простору, практично коришћење и познавање географске карте, географских модела, савремених технологија – ГПС и ГИС и инструменте (компас, термометар, кишомер, ветроказ, барометар) ради лакшег сналажења у простору и времену. Ученик је оспособљен да примењује географска знања о елементима географске средине (рељеф, клима, хидрографија, живи свет, природни ресурси, привреда, становништво, насеља, саобраћај), о њиховом развоју, међусобним односима, везама, очувању и рационалном коришћењу ради планирања и унапређивања личних и друштвених потреба, националних и европских вредности.

ОСНОВНИ НИВО

Примењује и тумачи различите изворе са географским информацијама (географска карта, географски модели, ГПС, часописи, научнопопуларна литература, статистички подаци, интернет) ради планирања и организовања различитих активности. Користи основна знања о географским чињеницама да би разумео, заштитио и рационално користио природне и друштвене ресурсе у локалној средини, Републици Србији и земљама у окружењу.

СРЕДЊИ НИВО

Картографски приказује географске објекте, појаве и процесе; разуме могућности примене савремених технологија ради планирања и решавања различитих личних и друштвених потреба. Самостално објашњава природне и друштвене услове и ресурсе и разуме њихов утицај на наравномеран друштвеноекономски развој Републике Србије и региона и активно учествује у валоризацији географске средине. Разуме савремене проблеме у локалној средини и својој држави, предлаже начине и учествује у акцијама за њихово решавање.

НАПРЕДНИ НИВО

Користи аналогне и дигиталне географске карте, географске и статистичке истраживачке методе; упоређује и критички разматра одговарајуће научне податке да би објаснио географске чињенице и њихов допринос за решавање друштвених потреба и проблема. Критички анализира и објашњава географске везе и односе између соларног система, геолошког развоја Земље, природних услова и ресурса и поштује принципе одрживог развоја. Анализира и аргументовано објашњава друштвеноекономске карактеристике регионалног развоја Републике Србије и регионалних целина у свету; предвиђа и учествује у регионалном развоју, заштити и унапређивању локалне средине.

Специфична предметна компетенција:

ПРИМЕНА ГЕОГРАФСКИХ ВЕШТИНА ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ АКТИВНОСТИ У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ

Основни ниво

Примењује и тумачи географске елементе који су приказани на картама различитог размера и садржаја, користи ГПС (систем за глобално позиционирање) и остале усмене и писане изворе са географским информацијама за сакупљање података на терену које повезује и користи за планирање и организовање својих активности у непосредном окружењу.

Средњи ниво

Представља географске елементе картографским изражајним средствима и разуме могућности примене савремених технологија (ГИС) за архивирање и приказивање картографских података ради планирања и обављања различитих активности које су значајне за развој друштва.

Напредни ниво

Анализира географске елементе приказане на аналогним и дигиталним картама; процењује квалитет и тачност; разуме потребу ажурирања података ради њиховог коришћења за научна, привредна, демографска и друга планирања.

Специфична предметна компетенција:

КОРИШЋЕЊЕ ГЕОГРАФСКИХ ЗНАЊА ЗА АКТИВНО И ОДГОВОРНО УЧЕШЋЕ У ЖИВОТУ ЗАЈЕДНИЦЕ

Основни ниво

Користи знања о основним природним и друштвеним ресурсима у локалној средини и Републици Србији, разуме њихове вредности и рационално их користи у свакодневном животу.

Средњи ниво

Изучава и процењује природне и друштвене услове и ресурсе, њихов утицај на неравномеран друштвеноекономски развој Републике Србије и региона и у својој средини предлаже начине за њихово ублажавање.

Напредни ниво

Анализира, дискутује и тумачи регионални развој Републике Србије и регионалних целина у свету; поштује принципе одрживог развоја и учествује у унапређивању националних и европских вредности.

ОСНОВНИ НИВО

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

- 2.ГЕ.1.1.1. Чита и тумачи географске карте различитог размера и садржаја, користи компас и систем за глобално позиционирање (ГПС) ради оријентације у простору и планирања активности.
- 2.ГЕ.1.1.2. Користи инструменте за читавање вредности основних временских/климатских елемената ради планирања и организовања активности у свом окружењу.
- 2.ГЕ.1.1.3. Правилно дефинише географске појмове и користи различите изворе (статистичке податке, научнопопуларну литературу, географске часописе, информације из медија, интернет) за прикупљање и представљање географских података у локалној средини, Републици Србији и земљама у окружењу.

2. Област ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

- 2.ГЕ.1.2.1. Описује васионски простор и објашњава постанак, особине и кретање небеских (васионских) тела.
- 2.ГЕ.1.2.2. Наводи појаве и процесе у Земљиним сферама и описује њихов утицај на формирање различитих природних услова и ресурса на Земљи.
- 2.ГЕ.1.2.3. Описује географски размештај и опште карактеристике природних услова и ресурса у локалној средини, Републици Србији и региону и разуме њихов значај за економски развој.
- 2.ГЕ.1.2.4. Разуме концепт одрживог развоја као услов за опстанак и напредак људског друштва и привредни развој.
- 2.ГЕ.1.2.5. Наводи еколошке проблеме и њихове последице у локалној средини, Републици Србији и региону (прекомерна сеча, сушење и паљење шума, неадекватна испаша, ерозија тла, загађивање вода, ваздуха, земљишта, киселе кише, поплаве, суше) и учествује у активностима за њихово решавање.

3. Област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

- 2.ГЕ.1.3.1. Описује историјско-географске факторе и њихов утицај на неравномеран регионални развој Републике Србије и земаља у окружењу.
- 2.ГЕ.1.3.2. Наводи географске факторе који утичу на размештај становништва, насеља и привреде у Републици Србији и земљама у окружењу.
- 2.ГЕ.1.3.3. Описује демографски развој (природни и механички) и структуре становништва у Републици Србији и земљама у окружењу.
- 2.ГЕ.1.3.4. Разуме појмове: транзиција, интеграција, глобализација и њихов утицај на промене и проблеме у Републици Србији и земљама у окружењу.

4. Област НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

- 2.ГЕ.1.4.1. Објашњава математичкогеографски, физичкогеографски, економскогеографски и војностратешки положај Републике Србије.
- 2.ГЕ.1.4.2. Описује природногеографске и друштвеногеографске одлике локалне средине и Републике Србије.
- 2.ГЕ.1.4.3. Издваја регионалне целине у Републици Србији и описује њихов неравномеран развој.
- 2.ГЕ.1.4.4. Наводи природна и културна добра локалне средине, Републике Србије и разуме потребу за њиховим очувањем и унапређивањем.

СРЕДЊИ НИВО

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на **средњем нивоу** у свакој области.

1. Област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

- 2.ГЕ.2.1.1. Правилно користи картографска изражајна средства за скицирање географских карата различитог размера и садржаја.
- 2.ГЕ.2.1.2.* Разуме значај и могућности практичне примене географског информационог система (ГИС).
- 2.ГЕ.2.1.3.* Дефинише просторни план и објашњава значај просторног планирања за укупан развој одређене територије.

2. Област ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

- 2.ГЕ.2.2.1. Описује постанак Земље, Месеца, Сунчевог система, њихов облик, величину, начине кретања (докази и последице).
- 2.ГЕ.2.2.2. Објашњава географске везе између природних услова, ресурса и људских делатности.
- 2.ГЕ.2.2.3. Објашњава географски размештај природних ресурса у Републици Србији, региону и Европи и објашњава њихов утицај на економски развој.
- 2.ГЕ.2.2.4. Описује настанак, развој и последице еколошких проблема на локалном и националном нивоу и предлаже мере за њихово решавање.

3. Област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

- 2.ГЕ.2.3.1. Објашњава утицај географских фактора на демографски развој, размештај становништва, насеља и привреде у свету.
- 2.ГЕ.2.3.2. Објашњава савремене проблеме човечанства (сукоби и насиље, незапосленост, глад, недостатак пијаће воде, дискриминација, болести зависности) и наводи мере за њихово превазилажење.
- 2.ГЕ.2.3.3. Дефинише појам глобалне економије и тржишта и наводи факторе који утичу на њихов настанак и развој.

4. Област НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

- 2.ГЕ.2.4.1. Објашњава историјскогеографске факторе и процењује њихов утицај на друштвене и економске токове у Републици Србији и земљама у окружењу.
- 2.ГЕ.2.4.2. Описује факторе који утичу на неравномеран регионални развој у Републици Србији и предлаже решења за ублажавање тих разлика.
- 2.ГЕ.2.4.3. Објашњава трансформације регија на националном нивоу и препознаје правце њиховог даљег развоја.
- 2.ГЕ.2.4.4. Описује природна и културна добра локалне средине, Републике Србије и учествује у акцијама за њихову заштиту и унапређивање.

НАПРЕДНИ НИВО

Следећи искази описују шта ученик зна, уме и може да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ГЕОГРАФСКЕ ВЕШТИНЕ

- 2.ГЕ.3.1.1. Анализира различите изворе података и истраживачке резултате (географске карте, сателитске снимке, статистичке податке, научну литературу, географске часописе, информације из медија, интернет); изводи закључке и предлаже мере за решавање друштвених проблема.
- 2.ГЕ.3.1.2.* Примењује географски информациони систем (ГИС) за креирање једноставних географских карата.
- 2.ГЕ.3.1.3.* Анализира значај чинилаца развоја у просторном планирању (људи, природа, друштвено богатство, инфраструктура, мрежа и систем насеља).
- 2.ГЕ.3.1.4. Анализира аналогне и дигиталне тематске карте (природних појава, система и природне средине, друштвених појава и створених добара) и објашњава узроке који су утицали на актуелно стање, постојеће појаве и објекте.

2. Област ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ

- 2.ГЕ.3.2.1. Описује васионски простор, објашњава законитости и разуме њихов утицај на Земљу.
- 2.ГЕ.3.2.2. Анализира геохронолошки развој планете Земље.
- 2.ГЕ.3.2.3. Објашњава основна начела одрживог коришћења природних ресурса и њихов утицај на економски развој Републике Србије.
- 2.ГЕ.3.2.4. Анализира еколошке проблеме и њихове последице на глобалном нивоу и познаје савремене мере и поступке који се користе за њихово решавање.

3. Област ДРУШТВЕНА ГЕОГРАФИЈА

- 2.ГЕ.3.3.1. Анализира утицај друштвених фактора на степен економске развијености различитих регија у свету.
- 2.ГЕ.3.3.2. Анализира глобалне друштвене промене (транзиција, интеграција, глобализација, депопулација, неравномеран размештај становништва, пренасељеност градова, деаграризација) и њихов утицај на друштвене и економске токове на глобалном нивоу.
- 2.ГЕ.3.3.3. Објашњава глобалну и националну економију, глобално и национално тржиште и анализира факторе који утичу на њихов развој.

4. Област НАЦИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА И РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

- 2.ГЕ.3.4.1. Анализира утицај географских веза (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на постанак и размештај природних и културних добара у Републици Србији.
- 2.ГЕ.3.4.2. Анализира географске факторе и њихов утицај на развој регионалних целина на глобалном нивоу.
- 2.ГЕ.3.4.3. Објашњава трансформације регија на глобалном нивоу и познаје правце њиховог даљег развоја.
- 2.ГЕ.3.4.4. Описује геодиверзитет, биодиверзитет и заштићена подручја у Републици Србији.

НАПОМЕНА: Стандарди означени са * нису идентифицирани јер важећи национални програми не обухватају садржаје и теме на које се ови стандарди постигнућа односе.

Чланови Радне групе за развој стандарда:

Проф. др Славољуб Драгићевић, Географски факултет, Београд (до 8. 12. 2011)

Проф. др Иван Раткај, Географски факултет, Београд (до 8. 12. 2011)

Проф. др Емилија Манић, Економски факултет, Београд (до 8. 12. 2011)

Проф. др Снежана Пејчић-Тарле, Саобраћајни факултет, Београд

Милан Селаковић, Гимназија Чачак

Јасна Перић, Шеста београдска гимназија

Босиљка Младеновић-Кљајић, Спортска гимназија, Београд

Душица Стаменић, Техничка школа „Радоје Љубичић“, Ужице

Драгана Јоковић, Економско-трговачка школа Краљево (до 8. 12. 2011)

Драган Ракита, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Београд

Милица Јаковљевић-Радовановић, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

Милан Јоксимовић, Министарство просвете и науке Републике Србије, Београд

Дејан Јосиповић, Девета гимназија „Михаило Петровић – Алас“, Београд

Координатор: др Ђурђица Комленовић, Институт за педагошка истраживања, Београд

Стручни консултанти:

Проф. др Александар Бауцал, Филозофски факултет, Институт за психологију

Др Драгица Павловић Бабић, Филозофски факултет, Институт за психологију

Статистичка обрада података и анализа:

Центар за вредновање и истраживање Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

006.44:373.54(497.11)
371.3::91

ОПШТИ стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета за предмет Географија : приручник за наставнике / [уредница Јелена Најдановић Томић]. - Београд : Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2015 (Београд : Colorgrafx). - 63 стр. : табеле ; 29 см

Тираж 850. - напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-86715-59-3

а) Средњошколско образовање - Србија - Стандарди б) Географија - Настава
COBISS.SR-ID 219610892

Штампа:
Colorgrafx, Београд

Тираж: 850